



Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

TEMATICKÝ VÝZKUM

PODKLADOVÁ ANALÝZA KE KONCEPCI SOCIÁLNÍHO
BYDLENÍ MĚSTA JESENÍK

říjen 2017

Zpracovali: Martin Stanoev, Adam Bedřich



Obsah

Úvod	1
Sociální vyloučení a sociální bydlení	2
Využité výzkumné metody	3
Desk research	3
Statistická data k oblasti bydlení a sociálního vyloučení	5
Bytový fond Jeseníku	6
Ohrožení sociálním vyloučením v Jeseníku	11
Závěry a shrnutí	15
Sociální vyloučení a bydlení perspektivou místních aktérů	17
Sociální bydlení a sociální vyloučení perspektivou představitelů města	17
Sociální bydlení a sociální vyloučení perspektivou neziskových organizací	21
Problematika bydlení perspektivou cílové skupiny	24
Závěry a doporučení pro sociální bydlení v Jeseníku	26
Manažerské shrnutí	32



Úvod

Město Jeseník, které je partnerem Agentury pro sociální začleňování (Agentura) na Koordinovaném přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL), vyslovilo poptávku po revizi obecní bytové politiky cílenou na skupinu sociálně znevýhodněných. V rámci rozvoje sociálního bydlení ve městě Jeseník a připravenosti na probíhající a plánované systémové změny město poptávalo soubor analytických podkladů, které by nabízely větší vhled do situace sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených skupin obyvatel v kontextu bydlení. A současně by nabízely klíč k dlouhodobě efektivnějšímu nastavení pravidel rámujiících dostupné a kvalitní sociální bydlení ve městě Jeseník.

Úvodní fází změny bytové politiky v této oblasti měla být transformace 35 bytů uvolněných pro tyto účely na konkrétních adresách, na kterých by se v návaznosti na analytické podklady zpracované v této zprávě odzkoušel nový soubor pravidel vztahujících se k výběru nájemníků, nastavení podmínek přidělování a obývání bytů, sociální práce v sociálním bydlení, zapojení nestátních neziskových organizací (NNO) a poskytovatelů sociálních služeb do intenzivní práce s klienty/nájemníky a koordinace více složek – stupňů systému bydlení ve městě Jeseník. Tak, aby u lidí v bytové nouzi – klientů sociálního bydlení, nedocházelo k jejich kumulaci v městských bytech, ale naopak vedlo k budování osobních kapacit a navyšování kompetencí způsobem, který by ve výsledku napomohl k úspěšnému získání tržního/nájemního bydlení - tedy aby byla zajištěna prostupnost celého systému.

ASZ realizovala výzkum probíhající od června do poloviny září 2017, v rámci kterého byly osloveny tři široké skupiny respondentů mající podíl na lokální situaci v bydlení – zástupci města, poskytovatelé sociálních služeb a respondenti z cílové skupiny obyvatel v bytové nouzi:

- Odbory samosprávy města Jeseník – sociální odbor, oddělení majetku, oddělení investic, oddělení sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD), terénní sociální práce, sociální kurátor při městě; zástupce politického vedení města.
- Zástupci neziskových organizací registrujících u svých klientů poptávku po dostupném bydlení.
- Respondenti z cílové skupiny, klienti sociálních služeb, z nějakého důvodu řešících dostupné a stabilní bydlení (především z důvodu ubytování v substandarních formách bydlení).

Celkem bylo provedeno 17 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s institucionálními aktéry – představiteli města Jeseník a poskytovateli sociálních služeb. Dále byly realizovány 3 fokusní skupiny (skupinové rozhovory) s klienty sociálních služeb, kterých se zúčastnilo celkem 21 lidí. Dále výzkumná zjištění vycházejí ze studia statistických dat k problému a relevantních dokumentů. Výzkum se zaměřil především na poskytnutí podkladů k zodpovězení následujících okruhů otázek:

- Jakých relevantních cílových skupin se bytová nouze týká?
- Co nejpřesnější expertní odhad jejich četnosti, popis jejich potřeb a nejčastějších bariér, které jim brání v získání a udržení stabilního bydlení.
- Jaké jsou dosavadní kapacity města Jeseník vhodné pro účely sociálního bydlení?
- Relevantní zkušenosti a doposud užívané postupy a pravidla uplatňovaná při přidělování městských bytů.
- Jaká je zkušenost poskytovatelů sociálních služeb a sociálních pracovníků města při asistování svým klientům s nalezením odpovídajícího bydlení.
- Zmapování zkušeností, kapacit a postupů poskytovatelů sociálních služeb v kontextu tématu bydlení, specificky v situacích, kdy jejich klient řeší problém s bydlením.
- Zmapování zkušenosti cílové skupiny lidí v bytové nouzi.

Předkládaná zpráva všechny získané informace analyzuje a strukturuje do koherentního rámce, v jehož závěru definuje příležitosti a poskytuje doporučení pro nastavení dalšího postupu samosprávy ve spolupráci s dalšími partnery – Úřadem práce, NNO, soukromým sektorem - při efektivnějším přístupu k otázce sociálního bydlení v Jeseníku.

Tento materiál vznikl za finanční podpory ESF prostřednictvím OP Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605



Předkládaný text nejprve blíže specifikuje klíčové pojmy, představuje užívané metody výzkumu a seznamuje s informacemi získanými ze studia relevantních dokumentů. Dále následuje kvantitativní část, předkládající statistická data a jejich interpretace a část kvalitativní, shrnující informace z realizovaných rozhovorů a fokusních skupin. Závěr je doplněn o návrhy pro zavedení systému sociálního bydlení.

V úvodu bychom chtěli také poděkovat všem komunikačním partnerům výzkumu za ochotu věnovat nám čas a podělit se o své zkušenosti. A také pracovníkům, kteří poskytli pro náš výzkum požadované statistické údaje, či nám poskytli své expertní odhady situace. Dále přibližujeme, před popisem metodiky výzkumu, klíčové pojmy tohoto textu: sociální vyloučení a sociální bydlení.

Sociální vyloučení a sociální bydlení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme **proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace**. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o sociálně vyloučené lokalitě (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou schvalované zákony, postoje institucí, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi které se řadí životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou.

Dle institucionálních aktérů, se kterými jsme dělali rozhovory v Jeseníku, sociální vyloučení zasahuje ve větší míře také zde zástupce romského etnika, ti však mezi sociálně vyloučenými nepřevažují. Pro konkretizaci vymezení sociálního vyloučení, jak jej chápou institucionální aktéři v Jeseníku, bychom mohli odkázat na *Komunitní plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku pro roky 2014- 2017* (Město Jeseník, 2013a), kde je skupina osob sociálně vyloučených a ohrožených sociálním vyloučením poměrně konkrétně specifikována a definována s vazbou na sociální služby v kontextu Jesenicka.

Sociální bydlení je pojmem, který je v různých evropských zemích definován různým způsobem a v některých zemích s širším chápáním sociálního bydlení na sociální bydlení dosahuje významná procentuální část obyvatelstva (např. Holandsko). V České republice pro chápání pojmu sociální bydlení můžeme vyjít z *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025* (MPSV, 2015), strategického vládního dokumentu. Vodítkem nám v textu byl také návrh Zákona o sociálním bydlení z 1. 2. 2017 (MPSV, 2017), který byl schválen vládou, ale nebyl schválen Poslaneckou sněmovnou.

Pro definování sociálního bydlení v České republice je tak klíčový pojem bytové nouze, který vychází z typologie ETHOS, užívané pro definování bezdomovectví a vyloučení z bydlení v evropském kontextu (je uvedena v příloze této výzkumné zprávy) a rozšiřuje ji o příjmové hledisko. Kdy zahrnuje domácnosti vynakládající na bydlení nepřiměřeně vysokou část svých příjmů (více než 40 %). A můžeme rozlišit dvě formy sociálního



bydlení: sociální bydlení, jehož součástí je nutně sociální práce a sociální bydlení, cílí na nízkopříjmové skupiny obyvatel, kdy využívání této formy podpory je možné i bez spolupráce se sociálním pracovníkem.

Využité výzkumné metody

Výzkum probíhal po dobu zhruba 3 měsíců. V úvodní fázi tzv. předvýzkumu (desk research)¹ byly získávány informace z již zpracovaných dostupných strategických a koncepčních materiálů města a kraje. Relevantní statistické hodnoty a další specifická data o cílové skupině a místním prostředí poptávaná od města Jeseník a dalších institucionálních aktérů (ÚP), případně NNO, využita byla také data Českého statistického úřadu a Mapa exekucí. Tato data byla získávána v průběhu celého trvání výzkumu, v závislosti na postupném rozkrývání výzkumného terénu a prohlubování vhledu do problematiky. Získaná data byla následně analyzována a vztahena k výpovědím respondentů tak, aby výsledek poskytl co nejcelistvější a zároveň široký popis stavu věcí. Výzkum využívá také expertních odhadů.

Hlavní výzkumnou metodou byl zvolen polostrukturovaný rozhovor,² jehož osnova byla informována výstupy z deskresearch a soubor použitých otázek byl aktuálně doplňovanými informacemi získanými v průběhu výzkumu. Využitím této metody jsme získali základní rámec – představu o podobě poptávky po sociálním bydlení ve městě Jeseník, jejím rozsahu, důvodech a specifikách, kterou jsme poté v rámci triangulace³ doplnili o perspektivu potenciálních uživatelů – klientů sociálního bydlení - využitím metody fokusní skupiny.⁴ Zde měly možnost sdílet svou perspektivu a své zkušenosti klienti a klientky Azylového domu pro muže a ženy, klienti a klientky Azylového domu pro rodiče s dětmi (oba provozované společenstvím křesťanské pomoci Boétheia z.s.) a dále klienti a klientky dalších poskytovatelů sociálních služeb – Darmoděj z.ú., Zahrada 2000 o.s. a Člověk v tísni o.p.s. Tato metoda byla zvolena pro její efektivitu, kdy lze v relativně krátkém čase získat větší sumu informací z více zdrojů/od více respondentů a zároveň lze pracovat s momentální vnitřní dynamikou skupiny a probíhající diskuse na zvolené téma – informace se nejen sdílejí, ale ostatní účastníci skupiny je mohou dále komentovat, vztahovat k vlastní zkušenosti, oponovat jim atd.

Od všech respondentů byl sjednán informovaný souhlas se zpracováním poskytnutých informací, popřípadě s nahráváním, pokud bylo využito nahrávací zařízení. Veškeré uvedené informace jsou anonymizované a s maximální péčí ošetřené tak, aby respondentům nevznikla na základě jejich zveřejnění žádná újma. Je však možné, že pro čtenáře znalého místního kontextu a lokálních reálií může být totožnost respondentů zřejmá i přes tuto zevrubnou anonymizaci.

Desk research

V rámci rešerše informačních zdrojů jsme se zaměřili na strategické dokumenty města Jeseník, materiály k problematice bydlení a sociální oblasti. Cílem tohoto kroku byl základní informační vhled do situace bydlení pro sociálně vyloučené v Jeseníku. Tyto informace potom dále využít pro zpřesnění výzkumných otázek a také v rámci triangulace.

Statistická data zachycující situaci v Jeseníku jsou zpracovaná v samostatné kapitole, z nichž některá jsou získána z běžně dostupných statistik, některá jsme získali v rámci výzkumu na základě žádosti od orgánu veřejné správy a neziskových organizací. Lze však již nyní zmínit některé demografické trendy, hodnocené obvykle jako

¹ Metoda rešerše a analýzy dostupných zdrojů (web, archiv města, zpracované zprávy z proběhlých výzkumů, novinové zprávy atd.). Slouží k základní orientaci v terénu a lepšímu zacílení výzkumných otázek.

² Rozhovor probíhající na základě osnovy, ovšem ponechávající prostor pro paralelní témata, pokud se ukáží jako relevantní pro hlavní téma rozhovoru.

³ Metoda ověření informace z více, na sobě nezávislých zdrojů.

⁴ Jde o metodu koncentrující respondenty na jednom místě, kde pak lze získat efektivněji větší množství informací.



negativní, které zmiňuje *Strategický plán rozvoje města Jeseníku* (Město Jeseník, 2012) ve své analytické části. Dochází k poklesu populace města Jeseníku z důvodů především vystěhování obyvatel z Jeseníku, stárnutí populace Jeseníku a je zde vysoká míra nezaměstnanosti v celorepublikovém srovnání.

Není zde kvůli omezenému prostoru možnost se dopodrobna zabývat jednotlivými strategickými cíli této koncepce, která představuje plán rozvoje města do roku 2018. Z hlediska tématu naší analýzy, patří mezi relevantní cíle zajištění konkurenceschopných sociálních služeb s důrazem na práci s rizikovými (někdy je ve strategickém dokumentu užit výraz krizovými) skupinami a formulace politiky bydlení, kdy formulace tohoto cíle zmiňuje i sociální bydlení. *Akční plán rozvoje města Jeseníku 2016-2018* (Město Jeseník, 2015) však již explicitně v cílech pro sociální oblast sociálního bydlení nezmiňuje.

Z dotazníku, který byl zpracováván v rámci *Strategického plánu rozvoje města Jeseníku* (Město Jeseník, 2012), vyplynulo, že nejhůře je ze sociálních služeb hodnocena práce s krizovými skupinami (bezdomovci, nepřizpůsobiví)⁵. Otázkou je, zda za těmito výsledky lze hledat spíše hodnocení těchto sociálních služeb, nebo náhled na cílovou skupinu, se kterou tyto služby pracují.

Strategický plán sociálního začleňování Jesenicka 2015-2018 (ASZ, 2015), který se váže na spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování, a do kterého se zapojilo vedle Jeseníku dalších 22 obcí, obsahuje v tematické kapitole bydlení ve svých prioritách, vedle dalších cílů, zajištění kapacit sociálního bydlení i vytvoření koncepce sociálního bydlení.

Komunitní plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku pro roky 2014- 2017 (Město Jeseník, 2013a) zasahuje do oblasti celého okresu Jeseník. Jednou ze tří pracovních skupin je pracovní skupina sociálně vyloučení a ohrožení sociálním vyloučením. Ve svých cílech zmiňuje udržení a zkvalitnění stávajících sociálních služeb a rozšíření terénních služeb. Problematiku bydlení zmiňuje komunitní plán v rámci pracovní skupiny zdravotně postižení a zdravotně znevýhodnění, kde je mezi cíli definován vznik a rozvoj sociálních služeb zaměřených na podporu samostatného a skupinového bydlení uživatelů s mentálním postižením a chronickým duševním onemocněním. V rámci pracovní skupiny senioři je uvedena informace o nárůstu počtu seniorů s nízkými příjmy, tedy seniorů, u kterých může hrozit ohrožení sociálním vyloučením.

Pokud tedy uvažujeme o sociálním bydlení v rámci sociálních služeb, můžeme ho považovat za průřezové téma a jednotlivé cílové skupiny jako navzájem se prolínající. Nicméně komunitní plán zmiňuje problematiku sociálního bydlení v souvislosti s vyhodnocením komunitního plánu minulého, s tím že aktuálně není v rámci okresu Jeseník velká ochota řešit problematiku sociálního bydlení.

V roce 2011 až 2015 byl realizován projekt Sociální integrace na Jesenicku pro mikroregion Jesenicko, zaměřený na zlepšení situace sociálně vyloučených obyvatel, který byl v proběhlé evaluaci s vazbou na své dopady hodnocen pozitivně (Sociotrendy, 2015). V rámci tohoto projektu byl vytvořen návrh systému dostupného bydlení (Boetheia, 2013a; Boetheia 2013b) a byly také realizovány další aktivity v oblasti problematiky bydlení sociálně vyloučených. V rámci tohoto projektu byla vytvořena pozice koordinátora pro bydlení a cílem bylo také vytvořit komunikační platformu, koordinovat spolupráci mezi jednotlivými aktéry a navázat ji i s městem Jeseník.

Pilotní kroky k navázání spolupráce poskytovatelů sociálních služeb a města a vytvoření sociálního bydlení v Jeseníku tedy byly podniknuty.⁶ Zavedení koncepce sociálního bydlení, která by zaváděla specifická pravidla a procesy pro žadatele o sociální bydlení, se však zatím neuskutečnilo. Problematiku žádostí o pronájem obecních bytů a výběru nájemců obecních bytů ve městě Jeseník upravují *Pravidla pro výběr nájemců městských bytů ve městě Jeseníku*, schválené radou města v roce 2011 (Město Jeseník, 2011).

Žadatel, který podá žádost na příslušném odboru městského úřadu, musí splňovat těmito pravidly definované podmínky. Patří mezi ně, že není majitel nebo spolujadatel či nájemce bytu, nebyl pravomocně shledán vinným za spáchání přestupku proti občanskému soužití MÚ Jeseník, nebyl v minulosti exekučně vystěhován z městského bytu, nebyl mu neprodoužen nájem, protože hrubě porušoval své povinnosti nájemníka, neokoupil byt od města, nebo sám neukončil nájem a není dlužníkem vůči městu.

⁵ Tuto terminologii obsahuje strategický dokument.

⁶ Viz například Zápis č. 14/2013 bytové komise (Město Jeseník, 2013b).



Některá z těchto pravidel (např. dluh vůči městu nebo spáchaný přestupek) mohou představovat pro část skupiny obyvatel ohrožených sociálním vyloučením překážku, neumožňující řádné podání žádosti o obecní byt. Další překážkou, pro žadatele z řad cílové skupiny spadající mezi zájemce o sociální bydlení, je malá kapacita obecního bytového fondu ve městě Jeseníku. Tomuto problému se ale již věnuje následující kapitola, která zachycuje statistická data k tématu sociálního vyloučení a bydlení.

Shrneme-li zjištění z desk research, téma sociálního vyloučení je ve městě citlivě vnímáno a vzhledem k základním demografickým charakteristikám lze očekávat spíše větší rozsah daného problému, ve srovnání s jinými obcemi ČR. Sociální bydlení, ač je již delší dobu obsaženo ve strategických cílech některých koncepčních dokumentů, se zatím v rámci města Jeseník nezavedlo. Vzhledem k pravděpodobně negativnímu náhledu na cílovou skupinu sociálního bydlení (respektive její část, pokud bychom jeho cílovou skupinu definovali širěji), stoupá na důležitosti také komunikace tohoto tématu s veřejností.

Statistická data k oblasti bydlení a sociálního vyloučení

Cílem této kapitoly je deskripce situace v bydlení a sociálním vyloučení ve městě Jeseník. Popsat bytový fond ve městě Jeseníku a obecní bytový fond. Dále prezentovat data, která zachycují skupinu sociálně vyloučených a potenciální cílovou skupinu sociálního bydlení. Využita budou data ze Sčítání lidu domů a bytů 2011, statistiky města Jeseník, Úřadu práce a neziskových organizací. Vedle deskripce je cílem této kapitoly i odhad velikosti potenciální cílové skupiny pro sociální bydlení v Jeseníku.

Nejdříve však uvádíme tabulku obsahující základní sociodemografická data obyvatel Jeseníku. Tedy složení obyvatelstva dle věku, rodinného stavu a vzdělání, dle SLDB 2011

Tabulka č. 1.: Základní sociodemografické charakteristiky obyvatel Jeseníku.

Věk, rodinný stav, nejvyšší ukončené vzdělání	Obyvatelstvo celkem		v tom	
	abs.	%	muži	ženy
Obyvatelstvo celkem	11 465	100,0	5 443	6 022
z celku podle věku:				
0 - 14	1 552	13,5	795	757
15 - 64	7 951	69,4	3 843	4 108
65 a více	1 923	16,8	785	1 138
průměrný věk	42,3	x	40,7	43,8
z celku podle rodinného stavu:				
svobodní	4 470	39,0	2 411	2 059
ženatí, vdané	4 659	40,6	2 301	2 358
rozvedení	1 487	13,0	597	890
ovdovělí	837	7,3	128	709



z celku obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání: [1]	9 913	86,5	4 648	5 265
bez vzdělání	76	0,7	37	39
základní vč. Neukončeného	1 731	15,1	649	1 082
střední vč. vyučení (bez maturity)	3 396	29,6	1 876	1 520
úplné střední (s maturitou)	2 570	22,4	1 077	1 493
nástavbové studium	376	3,3	122	254
vyšší odborné vzdělání	131	1,1	52	79
vysokoškolské	1 223	10,7	626	597

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2011

Bytový fond Jeseníku

Aktualizujeme-li údaje o počtu obyvatel Jeseníku, dle údajů Českého statistického úřadu z 31. 12. 2016, žije zde 11 396 obyvatel, z toho 2 516 ve věku 65 a více let. Trend úbytku a stárnutí obyvatel Jeseníku tedy pokračuje. Dále uvádíme, než se dostaneme k popisu samotného bytového fondu, tabulku zachycující bytové a hospodařící domácnosti v Jeseníku.

Tabulka č. 2.: Bytové a hospodařící domácnosti v Jeseníku

Typ domácnosti		Domácnosti celkem	v tom podle počtu členů domácnosti				
			1	2	3	4	5 a více
Bytové domácnosti celkem		4 729	1 496	1 491	858	633	251
v tom	1 hospodařící domácnost	4 541	1 496	1 448	810	601	186
	2 a více hospodařících domácností	188	x	43	48	32	65
Hospodařící domácnosti celkem		4 934	1 695	1 549	858	636	196
domácnosti jednotlivců		1 695	1 695	x	x	x	x
v tom	bydlící samostatně	1 496	1 496	x	x	x	x
	spolubydlící s jinou hospodařící domácností	199	199	x	x	x	x
vícečlenné nerodinné domácnosti		205	x	152	37	11	5



rodinné domácnosti		3 034	x	1 397	821	625	191
tvořené 1 rodinou		2 981	x	1 397	821	607	156
úplné rodiny celkem		2 298	x	1 015	604	547	132
tom	úplná rodina bez závislých dětí	1 433	x	1 015	314	86	18
	úplná rodina se závislými dětmi	865	x	x	290	461	114
neúplné rodiny celkem		683	x	382	217	60	24
tom	neúplná rodina v čele muž	107	x	55	30	12	10
	neúplná rodina v čele žena	576	x	327	187	48	14
tvořené 2 a více rodinami		53	x	x	x	18	35

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2011

Z hlediska tvorby koncepce sociálního bydlení je zajímavé se zastavit u několika údajů. V Jeseníku je 188 dvou a více hospodařících domácností, tedy domácností, které sdílí společný byt. Přitom 199 jednotlivců spolubydlí s jinou hospodařící domácností. Je zde 1695 domácností jednotlivců a 3034 rodinných domácností. Úplných rodin se závislými dětmi je 865 a neúplných rodin 683, z toho v 576 z nich je v čele žena. K počtu neúplných rodin se vrátíme ještě v odhadu cílové skupiny sociálního bydlení, jedná se o skupinu obyvatel více ohroženou chudobou a sociálním vyloučením oproti jiným skupinám, (srov. Horáková et. al. 2013).⁷

Následující tabulka charakterizuje již bytový fond Jeseníku, a to z hlediska stáří výstavby nebo rekonstrukce domu a vybavenosti, dále potom charakterizuje zvláště byty v bytových domech. V Jeseníku je celkem 4729 obydlených bytů, z toho 3418 v bytových domech. Bytů se sníženou kvalitou je v Jeseníku 231, z toho v bytových domech 164.

Tabulka č. 3.: Bytový fond Jeseníku z hlediska stáří a kvality

Druh domu, typ bytu		Obydlené byty celkem	z toho podle období výstavby nebo rekonstrukce domu				
			1919 a dříve	1920 - 1970	1971 - 1980	1981 - 2000	2001 - 2011
Obydlené byty celkem		4 729	437	1 422	1 531	1 003	269
z toho	standardní byty	4 414	393	1 331	1 461	945	245
	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	4 302	359	1 292	1 454	932	231
	ostatní	112	34	39	7	13	14
	byty se sníženou kvalitou	231	26	65	64	51	24
byty v bytových domech		3 418	296	1 029	1 165	744	164
z	standardní byty	3 198	258	968	1 105	703	149

⁷ Kvalitativní rozhovory tuto skutečnost potvrzují.



toho	s ústředním topením a úplným příslušenstvím	3 125	235	940	1 100	694	144
	ostatní	73	23	28	5	9	5
	byty se sníženou kvalitou	164	21	39	54	35	15

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2011

Dále uvádíme tabulku zachycující bytový fond Jeseníku z hlediska velikosti bytů a toho, kolik osob obývá jednotlivé byty. Nejvíce je v Jeseníku bytů se třemi či čtyřmi obytnými místnostmi a v těchto bytech také žije nejvíce osob.

Poslední tabulka převzatá ze Sčítání lidu domů a bytů 2011 potom zachycuje vlastnickou strukturu domů, počet bytů v domech a počty neobydlených a obydlených domů. Neobydlených bytů je v Jeseníku 147, z toho bylo 14 v bytových domech a 122 v rodinných domech. Domů je celkem v Jeseníku 1510 a z toho 984 je ve vlastnictví fyzických osob, 53 je ve vlastnictví obce nebo státu. Fyzické osoby vlastní především rodinné domy, nejvíce bytových domů patří spoluvlastnictví vlastníků bytů. V rodinných domech bydlí 3 326 osob, zbytek osob zahrnutých v této statistice bydlí v bytových domech

Tabulka č. 4.: Bytový fond Jeseníku z hlediska velikosti bytů a počtu osob

Byty	Obydlené byty celkem	z toho		Počet osob	
		v rodinných domech	v bytových domech	celkem	z toho v rodinných domech
Obydlené byty celkem	4 729	1 219	3 418	10 979	3 324
z toho s počtem obytných místností:					
1	224	21	189	386	36
2	615	64	529	1 124	142
3	1 242	184	1 040	2 632	424
4	1 578	371	1 193	3 990	980
5 a více	671	499	168	2 052	1 547
Počet obytných místností (8 m ² a více)	15 386	5 099	10 096	x	x
Celková plocha bytů v m²	332 678	122 589	205 365	x	x
Obytná plocha bytů v m ²	253 289	90 637	159 088	x	x

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2011



Tabulka č. 5.: Domovní fond v Jeseníku

Domy	Domy celkem	z toho		Počet osob	
		rodinné domy	bytové domy	celkem	z toho v rodinných domech
Domy celkem	1 510	1 070	376	11 150	3 326
obydlené domy	1 390	967	372	11 150	3 326
z počtu domů vlastnictví:					
fyzická osoba	984	908	69	3 870	3 133
obec, stát	53	4	40	858	13
bytové družstvo	47	1	46	1 562	1
spoluvlastnictví vlastníků bytů	153	32	120	2 085	117
domy s počtem bytů:					
1	664	632	-	1 986	1 882
2 – 3	385	335	37	1 725	1 444
4 – 11	235	x	233	3 043	x
12 a více	103	x	102	4 281	x
počet bytů v neobydlených domech	147	122	14	x	x

Zdroj: Český statistický úřad, SLDB 2011

Statistiky z oblasti bydlení Českého statistického úřadu uzavíráme statistikou zachycující bytovou výstavbu v Jeseníku, počet dokončených bytů v posledních 5 letech. Nejvíce bytů bylo postaveno v roce 2015, jednalo se o 49 bytů. Dále uvádíme statistiky bytového fondu města a agendy správy městských bytů.

Tabulka č. 6.: Dokončené byty, Jeseník

	Byty celkem	v rodinných domech	v bytových domech
2012	13	5	-
2013	20	7	-
2014	27	4	-
2015	49	6	-
2016	11	8	-

Zdroj: Český statistický úřad

Následující tabulka zachycuje vývoj počtu bytů, žádostí o byt a přidělených bytů v letech 2006-2016 v Jeseníku.

Tabulka č. 7.: Obecní bytový fond města Jeseník

Rok	2006	2007	2008 +2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Počet bytů	500	460	430	390	276	178	164	156	142	119
přiděleno bytů/rok	19	28	23	21	9	6	13	5	6	3



žádosti o byt, evidované v pořadníku	160	155	164	190	196	211	215	224	238	248
--------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Zdroj: Městský úřad Jeseník

K roku 2016 bylo v bytovém fondu města Jeseník 119 bytů, aktuálně vlastní město 118 bytů. Což je, vztáhneme-li údaje k censu z roku 2011, přibližně 2,5 % bytového fondu obce. Toto množství výrazně limituje možnosti bytové politiky města. Je patrný trend poklesu bytů ve vlastnictví města i počtu přidělených městských bytů. Například k roku 2016 bylo evidováno 248 žádostí o byt, přičemž za tento rok byly přiděleny pouze 3 byty. Další tabulka zobrazuje aktuální strukturu bytového fondu z hlediska počtu obytných místností:

Tabulka č. 8.: Struktura bytového fondu města Jeseník

Velikost bytu	Počet bytů
0+1	8
0+2	4
1+1	29
1+2	25
1+3	41
1+4	11
Aktuálně neobsazeno	24

Zdroj: Městský úřad Jeseník (poskytnuto k 7/2017)

Byty nejsou obsazené z důvodu jejich plánovaného prodeje, z důvodu rekonstrukce objektu a momentálně zůstala část volná z důvodu nutného přesunu nájemníků z domu, který je před rekonstrukcí (10 bytů). Reálně je tedy bytový fond Jeseníku menší, než uvedených 118 bytů. Následující tabulka zachycuje dlužníky z řad nájemníků obecních bytů.

Tabulka č. 9.: Dluhy vzniklé z pronájmu obecních bytů

Dlužníci aktuálně bydlící	11
Dlužníci s ukončeným nájmem	63
Celková dlužná částka na nájmem a službách	1.420.000 Kč + příslušenství
Počet velkých dlužníků (dluh více jak 30 000 Kč) aktuálně bydlících	0
Počet velkých dlužníků (dluh více jak 30 000 Kč) s ukončeným nájmem	14
Počet výpovědí a ukončení nájmu 2013-2017	7

Zdroj: Městský úřad Jeseník (poskytnuto k 7/2017)

Z tabulky vyplývá, že je evidováno 63 dlužníků na obecních bytech s ukončeným nájmem a 11 dlužníků mezi aktuálně bydlícími domácnostmi. 63 dlužníků je v situaci, kdy nemohou podat platnou žádost o obecní byt. 14 dlužníků dluží více jak 30 000 Kč, nikdo z nich není mezi aktuálně bydlícími domácnostmi. Mezi lety 2013 až 2017 byl ukončen nájem 7 nájemcům. Dále uvádíme pro dokreslení situace ještě tabulku kapacit obecního bytového fondu sousedních obcí. Aktuálně nemají obce volné kapacity (kde je uvedena, je to z důvodu, že byty jsou před rekonstrukcí, respektive zkolaudováním).

Tabulka č. 10.: Bytový fond sousedních obcí

Obec	Česká Ves	Písečná	Hradec – Nová Ves	Mikulovice	Lipová – lázně	Bělá pod Pradědem	Zlaté Hory
Počet bytů	200	9	3	31	123	29	300



Volných bytů	0	0	1	0	5	0	0
--------------	---	---	---	---	---	---	---

Zdroj: Data poskytnutá Člověkem v tísní v průběhu realizace výzkumu

Shrneme-li hlavní zjištění, město Jeseník vlastní jen malý zlomek bytového fondu města a jeho pozice jako aktéra bytové politiky tak není silná. V Jeseníku bylo v roce 2011 celkem 4 729 bytových a 4 934 hospodařících domácností. Bytový fond města je přitom ještě reálně menší než uváděných 118 bytů, protože 24 bytů není obsazených a část z nich se již nebude vracet do bytového fondu nabízeného k pronájmu. Počet velkých dlužníků z pronájmu obecních bytů není vysoký, jedná se o 14 dlužníků, vysoký není ani počet výpovědí a ukončení nájmu v posledních 5 letech. Jedná se o 7 výpovědí, tento počet je ale ovlivněn celkově malým množstvím obecních bytů.

Následuje podkapitola, předkládající statistiky zachycující ohrožení sociálním vyloučením obyvatel Jeseníku.

Ohrožení sociálním vyloučením v Jeseníku

Statistiky zachycující osoby ohrožené sociálním vyloučením vychází v první řadě ze statistik Úřadu práce, zachycující především příjemce různých sociálních dávek. Záměrně je užito slovo ohrožení sociálním vyloučením, protože pochopitelně ne všechny osoby pobírající sociální dávky zachycené v našich statistikách lze považovat za sociálně vyloučené. Navíc některé z dávek cílí spíše ke skupinám, u kterých lze předpokládat větší zranitelnost (např. průkaz OZP) či k nízkopříjmovým skupinám obyvatel (příspěvek na bydlení). Poptávána byla data, která by mohla vypovídat o skupině osob, jež by se mohla stát klienty systému sociálního bydlení v širším pojetí.

Dále jsou využita data o exekuci osob z mapy exekucí a statistiky neziskových organizací a sociálního odboru města včetně kvalifikovaných odhadů. Lze-li však hledat nějaký indikátor absolutní chudoby, která je jedním z klíčových faktorů sociálního vyloučení, je jím existenční závislost na doplácení do životního minima. Následující tabulka zachycuje statistiky osob pobírajících příspěvek na živobytí z června 2017.

Tabulka č. 11.: Příspěvek na živobytí 6/ 2017 dle počtu nezaopatřených osob

Počet nezaopatřených osob	Počet dávek	Částka v Kč
0	98	314 881
1	42	161 527
2	22	102 634
3	11	45 363
4+	8	61 604
Celkem	181	685 706

Zdroj: vlastní zpracování, Úřad práce

Celkem tedy bylo vyplaceno 181 příspěvků na živobytí a vedle toho ještě dalších 5 dávek náležejících za jiné měsíce, které nejsou zahrnuty v tabulce. Z vyplacených dávek byly 4 vyplaceny osobám ve věku 65 let a více. Přesný počet osob existenčně závislých na výplatě této dávky nelze ze statistik zcela přesně odhadnout, protože uvádí pouze počet nezaopatřených osob, respektive dětí a nikoliv společně posuzovaných dospělých osob. Celkový počet osob žijících v absolutní chudobě v Jeseníku odhadujeme na základě získaných dat na přibližně **400**. Toto číslo je však třeba navýšit o počet lidí, kteří jsou mimo systém hmotné nouze z důvodů sankčního vyřazení či vlastního nezájmu. K tomuto číslu se v rámci odhadů počtu osob sociálně vyloučených ještě vrátíme. Dodejme, že vzhledem k sezónním vlivům, data jsou za měsíc červen, nelze dané číslo považovat rozhodně za nadhodnocené. Následují údaje k dalším dávkám v hmotné nouzi.



V měsíci červnu bylo vyplaceno 92 doplteků na bydlení v celkové výši 265 383 Kč a vedle toho ještě tři dávky náležející za jiné měsíce. Forma bydlení, do které je doplatek na bydlení vyplácen, bohužel podchycena ve statistice není. Následující tabulka potom zobrazuje vyplacené dávky mimořádné okamžité pomoci.

Tabulka č. 12.: Mimořádná okamžitá pomoc 6/2017

Typ dávky Mop 6/2017	Počet	Výše	Za jiné měsíce	Za jiné měsíce, výše
Újma na zdraví	1	1 100	0	0
Mimořádná událost	0	0	0	0
Jednorázový výdaj	10	26 440	4	25 192
Nezbytné náklady	0	0	1	4 618
Sociální vyloučení	2	2 000	0	0
Odůvodněné náklady dítěte	3	13 400	2	2 900

Zdroj: vlastní zpracování, Úřad práce

Další údaje poskytnuté Úřadem práce již zachycují dávky, které nelze chápat jako přímý indikátor sociálního vyloučení, ale spíše jako pomocný indikátor pro stanovení cílové skupiny sociálního bydlení v Jeseníku (cílí na širší skupinu osob s nižšími příjmy, zdravotně znevýhodněné a pěstouny).

V Jeseníku bylo v červnu vyplaceno 418 příspěvků na bydlení, náležejících za měsíc květen, v celkové výši 1 310 912 Kč. Dále potom dalších 36 těchto dávek náležejících za jiné měsíce v celkové výši 85 417 Kč. Bylo vyplaceno 34 příspěvků na úhradu potřeb dítěte, signalizující existenci 34 dětí v Jeseníku v pěstounské péči (a nebyl vyplácen žádný příspěvek za ukončení pěstounské péče).

V Jeseníku je evidováno 274 průkazů osob se zdravotním postižením. Dále v měsíci červnu bylo vyplaceno 351 příspěvků na péči (jsou sečteny údaje za všechny 4. Stupně) a 28 příspěvků náležejících za jiné měsíce.

K nezaměstnanosti nám byly poskytnuty údaje pouze za okres Jeseník. Zde bylo evidováno 1634 nezaměstnaných, 728 z toho déle než 6 měsíců a 432 déle než 12 měsíců. Sankčně bylo z evidence uchazečů o zaměstnání v období ledna až června 2017 vyřazeno 282 osob, toto číslo ukazuje na počet lidí, kteří z důvodu sankčního vyřazení nemohou žádat o dávky v hmotné nouzi.

Vedle statistik z Úřadu práce jsme poptávali i statistiky a expertní odhady u pracovníků sociálního odboru Městského úřadu Jeseník a neziskových organizací působících v sociální oblasti.

Statistika poskytnutá OSPOD v Jeseníku zachycuje počty dětí, které byly umístěny do ústavní péče v posledních čtyřech letech, včetně uvedení případů, kdy jedním z důvodů byly i špatné bytové podmínky. Zachycují situaci celého ORP Jeseník. Ze statistiky vyplývá, že se jednalo v posledních čtyřech letech o 25 případů. Situace za rok 2017 je zachycena do 30. 6. 2017. Pracovnice OSPOD odhaduje počet případů, při nichž by OSPOD pro jejich řešení potřeboval krizový byt, na přibližně 6 za rok. Následná tabulka potom zachycuje počty dětí v náhradní rodinné péči (cizí, příbuzenské, jiné) včetně dosažení zletilosti. Vyplývá, že v roce 2015 dosáhlo zletilosti v náhradní rodinné péči 17 dětí a v roce 2016 12 dětí.

Tabulka č. 13.: Umístění dětí do náhradní ústavní péče

Věk/rok	2017	2016	2015	2014
do 6 let	1	1	1	0
od 7-11	3	2	5	1
od 12-15	2	7	7	2
od 16-18	1	3	6	5
Celkem	7	18	19	8
z toho jeden z důvodů i špatné bytové podmínky	6	8	8	1



Počet zletilých v ústavním zařízení v daném roce	6	8	6	1
--	---	---	---	---

Zdroj: Městský úřad Jeseník

Tabulka č. 14.: Náhradní rodinná péče

Rok	celkem	zletilý v daném roce	z toho v péči prarodičů
2015	134	17	8
2016	117	12	6

Zdroj: Městský úřad Jeseník

Sociální kurátorka v roce 2016 evidovala 5 osob opouštějících zařízení ústavní výchovy nebo pěstounskou péči. Z toho neměli zajištěno standardní bydlení 4 z nich. Osob propuštěných z výkonu trestu nebo vazby evidovala 30, z toho zajištěno standardní bydlení nemělo 16 z nich. Počet osob bez stálého vlastního bydlení, v situaci bez střechy nebo bez bytu dle typologie ETHOS, odhadla na 100-120 osob v Jeseníku. Dále uvádíme statistiky nestátních neziskových organizací.

Některé číselné odhady k oblasti sociálního vyloučení v Jeseníku obsahuje podkapitola představující práci jednotlivých neziskových organizací v Jeseníku (která je v rámci kvalitativní části). Nyní zmíníme odhad počtu krizového bydlení pro oběti domácího násilí: jedná se přibližně o 3 případy za rok (dle odhadu intervenčního centra). Dále uvedeme statistiky týkající se služeb pro osoby bez domova. Organizace Boéthéia provozuje nízkoprahové denní centrum, noclehárnu pro muže a ženy, azylový dům pro muže a ženy a azylový dům pro rodiče s dětmi.

Do služby Azylového domu pro rodiče s dětmi se v roce 2015 hlásilo 38 zájemců, z nichž 18 službu využilo. 3 uživatelé pobyt v zařízení opakovali a 10 uživatelék službu opustilo.⁸ Ve stejném roce zde bylo ubytováno 22 dospělých rodičů a 34 dětí. Podrobnější rozpis věkových kategorií, trvalého bydliště a dalších charakteristik nebyl k dispozici. Z podstaty této služby lze předpokládat pestřejší skladbu klientů, než v případě AD pro muže a ženy - minimálně co do trvalého bydliště, či nižších věkových kategorií - na fokusní skupině se zdejšími klienty byl např. přítomen muž z Plzeňského kraje. Dále již následují podrobnější statistiky jednotlivých služeb.

Tabulka č. 15.: Struktura klientů AD pro muže a ženy Jeseník

1. 1. 2015 – 31. 12. 2015		
Věk	do 26 let	5
	do 40 let	10
	do 65 let	41
	nad 65 let	8
	Celkem	64
Trvalé bydliště	Olomoucký kraj	57
	z toho z Jeseníku	23
	Ostatní kraje ČR	7
	Celkem	64
Pohlaví	Muži	56
	Ženy	8
	Celkem	64
Lůžkodny		15 810

Zdroj: VZ Boéthéia 2015

⁸ V předchozím roce byly hodnoty poměrně srovnatelné – 40 uchazeček, z toho polovině byla poskytnuta služba, 3 uchazečky opakovaly pobyt a 13 uživatelék odešlo v roce 2014. O rok dříve (2013) však byly některé vykazované hodnoty poloviční – 20 uchazeček, 10 přijatých, 4 pobyt opakovaly a 15 uživatelék odešlo.



Celkem služby azylový dům pro muže a ženy využívalo 64 osob. Z uvedeného vyplývá, že více než ¾ klientů spadá do starší věkové kategorie (od 41 do 65 let), má registrované trvalé bydliště v Olomouckém kraji (z čehož téměř polovina přímo v Jeseníku) a jde většinou o muže. Lůžková kapacita tohoto zařízení je 48 lůžek, která byla v měsíčním průměru téměř beze zbytku naplněna 43 uživateli. Chod zajišťují 2 sociální pracovníci (1,5 úvazku) a 8 pracovníků v sociálních službách (5 úvazků).

Služba noclehárny pro muže se nachází ve stejném objektu jako azylový dům (O. Březiny 228), mající kapacitu 10 lůžek a komplementární služba pro ženy je sdílí adresu Azylového domu pro rodiče s dětmi (Seifertova 689) a disponuje kapacitou 4 lůžka. Podrobnosti vytíženosti a charakteristiky uživatelů této služby shrnuje následující tabulka:

Tabulka č. 16.: Struktura klientů noclehárny Jeseník

1. 1. 2015 – 31. 12. 2015			
Osoby podle věku	muži	ženy	celkem
osoby do 26 let	16	2	18
osoby do 40 let	25	3	28
osoby do 65 let	38	4	42
osoby nad 65 let	7	3	10
neuvezený věk	2	0	2
Celkem osob	88	12	100
Osoby podle příslušnosti			
Olomoucký kraj	61	10	71
ČR	24	2	26
Mimo ČR	1	0	1
neuvezeno	2	0	2
Celkem	88	12	100
Lůžkodny			
Lůžkodny	2810	656	3466
Průměr na 1 noc za rok	8	2	10

Zdroj: VZ Boétheia 2015

Celkem této služby využívalo 88 osob. Zdejší klientela je mladšího věku – oproti předchozí statistice je zde více zastoupena kategorie do 26 let, respektive do 40 let, přesto i zde převažuje věková kategorie 41–65 let. Uživatelé jsou opět především muži a téměř ¾ všech má trvalé bydliště v Olomouckém kraji (kritérium trvalého bydliště přímo ve městě Jeseník zde bohužel chybí).

Nízkoprahové denní centrum nabízí lidem bez přístřeší místo a pomoc při osobní hygieně, poskytuje stravu a nabízí asistenci při uplatňování osobních práv a řešení osobních záležitostí. V průměru jej v roce 2015 navštívilo 9 uživatelů za den, což odpovídá okamžité kapacitě 10 osob. Většinu z celkových 94 uživatelů tvořili muži (84) a většina měla trvalé bydliště v Olomouckém kraji. Největší zájem byl o vydávané jídlo a kontakt s pracovníkem centra. Podrobnější charakteristiku uživatelů opět shrnuje následující tabulka:



Tabulka č. 17.: Struktura klientů nízkoprahového denního centra pro lidi bez domova

1. 1. 2015 – 31. 12. 2015		
Věk	osoby do 18 let	0
	osoby do 26 let	19
	osoby do 40 let	32
	osoby do 65 let	37
	osoby nad 65 let	6
	neuvedený věk	0
	Celkem osob	94
Příslušnost	Olomoucký kraj	73
	ČR - ostatní kraje	21
	Mimo ČR	0
	neuvedeno	0
	Celkem	94
Pohlaví	muži	84
	ženy	10
	Celkem	94

Zdroj: VZ Boétheia 2015

Statistiky z oblasti sociálního vyloučení uzavírají statistiky exekucí v Jeseníku. V exekuci je v Jeseníku 1 105 osob, což je 11,11 % osob starších 15 let. Počet exekucí je 5 552. Exekučně vymáhaná jistina je 328 813 794 Kč a průměrná jistina na exekuci je 59 224 Kč. Tyto údaje čerpáme z Mapy exekucí, která eviduje dluhy vymáhané soudními exekutory, a nezachycuje dluhy vymáhané orgány veřejné správy. Z mapy exekucí nelze vyhledat strukturu dlužníků v Jeseníku podle počtu exekucí. Ale stanovíme-li jako indikátor předlužení tři a více exekucí a použijeme-li pro aproximaci (přibližný odhad) údaje za celou ČR, kde je struktura dlužníků dle počtu exekucí známá (Exekutorská komora, 2016), lze odhadnout, že v Jeseníku je 648 předlužených osob. Tedy osob co má tři a více exekucí. Navíc je třeba připomenout, že tato situace se může přenášet i na další rodinné příslušníky, včetně dětí, kteří nemusí být ve statistikách exekucí zachyceni. Z toho odhadujeme, že tíživá situace v oblasti dluhů dopadá v Jeseníku na přibližně 1000 osob, ač reálné číslo lidí, kteří čelí jako jednotlivci či s vazbou na rodinnou situaci exekuci je ještě vyšší.

Údaje o exekucích lze ještě doplnit údaji Katastrálního pracoviště Jeseník, kde bylo v roce 2016 evidováno 585 zápisů exekučních příkazů k prodeji nemovitosti a 631 výmazů, což jsou informace za celou spádovou oblast katastrálního pracoviště.

Shrnutí a závěry

Aktuálně je v bytovém fondu města Jeseník 118 bytů, reálná kapacita je ještě o něco nižší, protože některé v současnosti volné byty nebudou již obsazovány. Což je, vztáhneme-li údaje k censu z roku 2011, přibližně 2,5 % bytového fondu obce. Toto množství výrazně limituje možnosti bytové politiky města. Je patrný trend poklesu bytů ve vlastnictví města i počtu přidělených městských bytů.

Dále se zastavíme u jednotlivých statistik zachycujících sociální vyloučení v Jeseníku s vazbou na odhad velikosti potenciální cílové skupiny sociálního bydlení v Jeseníku. Nejprve se pokusíme odhadnout velikost cílové skupiny osob v nejzávažnější bytové nouzi: počet lidí bez domova dle typologie ETHOS. Dále potom odhad počtu sociálně vyloučených v Jeseníku a odhad velikosti cílové skupiny nízkopříjmových obyvatel v Jeseníku, jak byly definovány záměrem zákona o sociálním bydlení.

Počet osob v nejzávažnější bytové nouzi

Předpokládáme, že data pro rok 2015 mají relevanci i pro současnou situaci. Statistiky sociálních služeb pro lidi bez domova za rok 2015 jsou následující: azylový dům pro muže a ženy využilo během roku 64 osob, pro rodiče s dětmi 22 dospělých a 34 dětí, noclehárnu 88 osob a nízkoprahové denní centrum pro lidi bez domova 94



osob. Jedná se o souhrnné údaje za celý rok, přičemž aktuálně využívá daných sociálních služeb v určitém okamžiku výrazně nižší počet uživatelů (a odhad je třeba vztáhnout k určitému časovému okamžiku a ne k počtu osob bez domova, kteří byli v Jeseníku během celého roku). A část uživatelů může během roku migrovat po regionu, mít silnější vazbu k jiným obcím, či se části z nich může podařit bytovou nouzi ve spolupráci se sociální službou překonat. Navíc někteří z uživatelů jsou s vysokou pravděpodobností zahrnuti ve statistice vícekrát, např. ve statistice noclehárny a azylového domu.

Nicméně statistika nezachycuje skupinu lidí bez domova, kteří žijí v provizorních podmínkách ulice, v různých nestálých přístřešcích (viz kategorie ETHOS bez bytu). Respektive zachycuje ji pouze nepřímo: lze předpokládat, že většina této skupiny alespoň sporadicky využívá sociálních služeb pro lidi bez domova, noclehárny v zimních měsících, či nízkoprahového denního centra, takže lze předpokládat, že většina této skupiny je ve statistice zaznamenána.

Navíc do skupiny osob bez domova dle kategorie ETHOS musíme zahrnout osoby bydlící na ubytovně, které nemají jinou možnost bydlení. V rozhovorech se zástupci neziskového sektoru nebylo téma ubytoven v Jeseníku zmíněno jako významné, zmiňovány byly spíše ubytovny v sousedních obcích. Nicméně i v Jeseníku byla zmíněna dvě menší ubytovací zařízení, která někdy ubytovávají osoby bez přístřeší. Dále existují skryté formy bezdomovectví, zejména se může jednat o osoby, které provizorně přespávají u různých známých, kdy dotyční nemusí být v kontaktu se sociálními službami.

Odhad sociální kurátorky, že v Jeseníku je 100-120 osob bez domova, tedy na základě výše uvedeného považujeme za realistický, skutečný počet osob bez domova může být však ještě vyšší. Odhad rozšiřujeme na **100-150 osob**.

Počet osob ohrožených sociálním vyloučením

Osoby sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené jsou zároveň více ohroženy bytovou nouzí, vzhledem k nízkým příjmům je pro ně standardní bydlení hůře dostupné, zároveň se jedná o skupinu osob, u které lze předpokládat vyšší potřebu podpory formou sociální práce s vazbou na podporu v bydlení.

Při odhadu vycházíme z odhadu počtu osob v bytové nouzi uvedeného výše. Dále ze statistik dávek v hmotné nouzi, kdy z dat vyplývá, že na výplatě příspěvku na živobytí záviselo v červnu 2017 přibližně 400 osob včetně dětí. Část sociálně vyloučených je však mimo systém v hmotné nouzi, ať už z důvodu nezájmu, nebo sankčního vyřazení z Úřadu práce (v okrese Jeseník to bylo v lednu až červnu 2017 celkem 282 osob). Dále vycházíme z odhadu počtu předlužených osob, kterých je v Jeseníku dle našeho odhadu 648 (a tato situace se v některých případech může přenášet na další rodinné příslušníky).

Na základě uvedeného odhadujeme v Jeseníku **500-800 osob** ve větší míře ohrožených sociálním vyloučením. Sociální vyloučení je do určité míry arbitrární pojem, naplňovaný různorodými, někdy stigmatizujícími, obsahy. A vzhledem k například statistikám exekucí v Jeseníku uvedenými výše, nevychází náš odhad z nijak extenzivního chápání tohoto pojmu.

Počet osob v bytové nouzi rozšířený o nízkopříjmové hledisko

Věcný záměr zákona o sociálním bydlení (MPSV, 2017) rozšiřuje skupinu osob v bytové nouzi nad rámec osob bez bydlení o osoby s nízkými příjmy, které vynakládají velkou část nákladů na bydlení. A to víc než 40 %, pokud zároveň těchto 40 % nepřekračuje výši normativních nákladů na bydlení, a zároveň započitatelný příjem domácnosti po úhradě nákladů na bydlení nepřesahují 1,6 násobku životního minima (a též s vazbou na zhodnocení majetku).

Z uvedených statistik pro nás pro odhad této cílové skupiny můžeme vedle odhadů pro osoby ohrožené sociálním vyloučením dále využít statistiky vyplacených příspěvků na bydlení, jedná se o 418 domácností (vedle



toho 36 dávek bylo vyplaceno za jiné měsíce), kdy nárok na dávku vyplývá právě z poměru výdajů vynakládaných na bydlení, jedná se však o 30 %.⁹

Celorepubliková data pro odhad velikosti cílové skupiny osob vynakládajících vysoký poměr výdajů na bydlení obsahuje šetření EU-SILK 2013 (dle Šimíková a kol. 2016). Mezi skupinu domácnosti častěji vynakládajících na bydlení více než 40 % příjmů patří dle těchto dat domácnosti jednotlivců, jedná se o 29,6 % a domácnosti osamělých rodičů, jedná se o 26,2 %. V Jeseníku žije v jednočlenných domácnostech 1496 osob a v domácnostech osamělých rodičů přibližně 1775 osob. Pokud bychom vyšli v odhadu z čísel pro celou ČR, jednalo by se o 908 osob, z toho 465 osob v domácnostech samoživitelek a samoživitelů. Toto číslo je samozřejmě pouze velmi hrubý odhad, který nám rozhodně neposkytuje přesná a validní data a který by bylo navíc nutné rozšířit o další typy domácností.

Vzhledem k tomu, že nedisponujeme dostatečným množstvím validních dat, číselný odhad této cílové skupiny neuvádíme. Z definice věcného záměru zákona o sociálním bydlení vyplývá, že ne všichni, kteří vynakládají daný poměr příjmů na bydlení, patří mezi osoby v bytové nouzi. Jako potenciální klientelu sociálního bydlení nelze samozřejmě zahrnovat osoby vlastníci nemovitosti (byť to neplatí zcela a některé nemovitosti jsou zatíženy exekučními příkazy, jak uvádíme výše). Tak přesto, že pro Jeseník lze vzhledem k sociodemografickým charakteristikám i informacím z kvalitativních rozhovorů uvedených níže počítat s vyšším podílem obyvatel s nižšími příjmy, počet osob bydlicích ve vlastních nemovitostech může potřebu sociálního bydlení snižovat. Daný odhad cílové skupiny sociálního bydlení by tak potřeboval přesnější odhady počtu osob žijících v nájemní formě bydlení v Jeseníku.

Nicméně shrneme-li, potřeba sociálního bydlení výrazně přesahuje kapacity obecního bydlení v Jeseníku. Statistická data uvedená výše této obecné formulaci dávají poměrně konkrétní kontury. Dané odhady a údaje uvedené výše ještě doplňujeme o odhad potřeby krizového bydlení, v Jeseníku se jedná asi o 15 případů za rok (vycházíme z odhadů potřeby pro děti opouštějící náhradní výchovu bez bydlení, rodiny v krizi a oběti domácího násilí). V Jeseníku by tak dle našeho soudu bylo třeba 3–5 krizových bytů pro akutní případy bytové nouze.

Sociální vyloučení a bydlení perspektivou místních aktérů

V rámci kvalitativní části seznámíme nejprve s perspektivou představitelů města. Dále představíme činnost neziskových organizací dotýkajících se oblasti sociálního vyloučení a bydlení a jejich zkušenosti s touto problematikou. V závěru prezentujeme zjištění z fokusních skupin realizovaných s cílovou skupinou.

Sociální bydlení a sociální vyloučení perspektivou představitelů města

Obecní bydlení se v Jeseníku, jak bylo zmíněno, vyznačuje malou kapacitou. Informace z rozhovorů vůči k rozšiřování kapacit obecního bytového fondu, vyjma využití dotačních příležitostí, nenaznačují. Agendu nájemníků obecních bytů řeší oddělení majetku a bytová komise. V uplynulých pěti letech byl ukončen nájem 7 nájemníkům, při dluhu na nájmu je zaslána upomínka. Ze strany města je vůči situaci řešit a k ukončení nájmu se uchýlovat až v případě velkých problémů. Při řešení problémů byly zmíněny smlouvy uzavírané na kratší dobu, splátkové kalendáře a spolupráce s úřadem práce. Vzniklé problémy s platbami mohou v některých případech souviset s vyúčtováním energií.

⁹ A mohli bychom doplnit také statistiku zachycujících zdravotně znevýhodněné, tuto skupinu lze chápat jako jednu ze skupin více ohrožených bytovou nouzí i nízkými příjmy, v Jeseníku je 274 průkazů osob se zdravotním postižením.



Ač v žádném rozhovoru nebylo zmíněno napětí či špatné vztahy mezi sociálním odborem a oddělením majetku, problematiku obecního bydlení vnímají odlišným způsobem. Jeden z rozdílů byl pohled, kdy některými aktéry ve městě bylo stávající obecní bydlení chápáno jako vlastně sociální, řešící problémy chudých rodin či seniorů, představiteli sociálního odboru bylo chápáno jako pro některé klienty vysokoprahové. Z toho vyplývá také pohled, že některé z pravidel pro přidělování obecních bytů, především kauce a bezdlužnost vůči městu (bariérou k přidělení obecního bytu může být také přestupek proti občanskému soužití) by se měli v sociálním bydlení zmírnit.

Sociální odbor dostává informace o dlužnících na obecních bytech, intervnuje v případech, že se jedná o rodinu, která spadá do agendy sociálně-právní ochrany dětí. V budoucnu by měl být zástupce sociálního odboru přítomen na jednání bytové komise s dlužníky na obecních bytech, aby mohl sociální odbor intervenovat i v jiných případech.

Sociální pracovníci města v rozhovorech zmiňovali absenci systémových nástrojů pro řešení situace sociálně vyloučených klientů. Situace v jejich práci při řešení problémů klientů se v posledních letech dle jejich zkušenosti zhoršuje. Rezervy ve spolupráci byly zmíněny v souvislosti s Úřadem práce.

Sociálně vyloučení klienti při řešení shánění standardního bydlení čelí různým bariérám. Jednou z bariér je etnická diskriminace, ač klienti z řad Romů mezi sociálně vyloučenými dle sociálních pracovníků nepřevažují. Představitelé z řad majority čelí zejména finančním bariérám, kdy vstupní náklady na bydlení mohou představovat včetně kauce a odměny realitního makléře částku kolem 22 000 Kč. Problémy v bydlení mohou také souviset se způsobem života. Sociální dávky také vždy nehradí celé náklady spojené s bydlením, cenově dostupných bytů není dostatek a obecní bytový fond nepostačuje. V některých případech využívají sociální pracovníci bytové kapacity mimo Jeseník. Pracovníci OSPOD také postrádají krizové byty pro rodiny a oběti domácího násilí. Nedostatečné jsou také kapacity služeb či bydlení pro osoby opouštějící zařízení ústavní výchovy a péčovské péče.

Sociální bydlení by v představě sociálních pracovníků města mělo snížit práh dostupnosti obecního bydlení a zároveň být provázáno se sociální prací. Ta by vedle podpory měla pracovat i s odpovědností klientů sociálního bydlení. V rozhovorech bylo z více stran zmíněno téma nepopularity cílové skupiny sociálně vyloučených u veřejnosti a negativního obrazu neziskových organizací, které jim pomáhají. Což je dááno do souvislosti s tím, že v Jeseníku je velký počet rodin a jednotlivců žijících na hranici chudoby, má příjem ze špatně placených zaměstnání, kteří však na žádnou sociální podporu nedosáhnou. To zvedá negativní nálady vůči lidem hradícím životní náklady ze sociálních dávek i organizací, které jim pomáhají. Dále následuje zachycení zkušenosti neziskových organizací, poskytovatelů sociálních služeb, ve které některé informace uvedené sociálními pracovníky města budou dále rozvedeny.

Sociální bydlení a vyloučení perspektivou neziskových organizací

Výzkum se dále soustředil na služby 5 NNO působících ve městě Jeseník pro klienty, které lze považovat více či méně explicitně za sociálně vyloučené, či sociálním vyloučením ohrožené. Specificky byla tématizována problematika bydlení, situace, se kterými se při asistenci s řešením bydlení svých klientů setkávají a nabízené formy pomoci. Přehledné zmapování této problematiky komplikuje skutečnost, že sociální služby se většinou zaměřují na komplexní řešení problémů svých klientů, které dále většinou nemají jen jednu příčinu. Výsledkem je, že v některých případech nelze jednoduše vyčíslit, kolik klientů řeší (nebo v uplynulém roce řešilo) otázku bydlení, protože tato oblast může být jen jednou z několika aspektů samostatného života, ve kterých se klientovy dostává podpory. V jiných případech je zase nutné dříve, než se přistoupí k otevření otázky bydlení, vyřešit základnější kompetence a akutní situace, jakkoliv bydlení patří mezi základní lidské potřeby. Dalším faktorem ovlivňujícím popis situace ve městě Jeseník je skutečnost, že většina poskytovatelů působí v rámci širšího regionu ORP Jeseník a nevnímají tak město Jeseník jako ohraničenou lokalitu, ale přesahující geograficky do okolních obcí. Migrace sice nebyla tématizována jako podstatný faktor, nicméně dynamický pohyb osob za



pracovními příležitostmi, dostupným bydlením, v rámci příbuzenských vazeb atd. se zajisté promítají i do problematiky bydlení v kontextu sociálního vyloučení.

Následuje výčet poskytovatelů sociálních služeb, které pracují se sociálním vyloučením ohroženými, nebo zasaženými lidmi a zároveň poskytují nějakou asistenci v oblasti bydlení, ať už ve formě pobytové služby, nebo skrze asistenci a jinou odbornou pomoc.

Boétheia – společenství křesťanské pomoci, z.s.

Boétheia – společenství křesťanské pomoci, z.s. poskytuje pobytovou službu v azylovém domě pro muže a ženy a odděleně pro rodiče s dětmi. Kromě toho provozují i noclehárnu (odděleně) pro muže a pro ženy a ambulantní službu nízkoprahového denního centra pro osoby bez přístřeší. Nejčastějšími klienty jsou lidé bez domova, lidé opouštějící jiná pobytová zařízení a lidé po výkonu trestu. Statistiky zmíněných sociálních služeb byly uvedeny v předchozí kapitole.

Data z výroční zprávy uvedena výše doplňuje přehled řešených zakázek v oblasti bydlení v letech 2014 – 2016, včetně těch z nich, kteří byli v hledání úspěšní.¹⁰

Tabulka č. 18.: Přehled zakázek v bydlení za Azylový dům pro muže a ženy

Boétheia z.s.	počet řešených zakázek v bydlení	počet úspěšných zakázek zájemců o (sociální) bydlení
2016	40 zakázek s 35 klienty	6
2015	18 zakázek s 17 klienty	3
2014	31 zakázek s 28 klienty	8

Zdroj: Boétheia, vlastní zpracování

Zahrada 2000 o.s.

Zahrada 2000 o.s. se věnuje osobám s duševním onemocněním a nabízí jim služby sociální rehabilitace, odborného sociálního poradenství a sociálně-terapeutických dílen. Aktuálně služby využívá více než 40 stálých klientů. Mimo to poskytují i ucelený komplex podpory „návratu zpět do života“, včetně podpory bydlení. Ta je z jejich praxe jednou z klíčových oblastí, se kterou se potýká většina jejich klientů – častými klienty bývají lidé opouštějící ústavní péči - a kterou nelze účinně oddělit od ostatních oblastí podpory. Klienti Zahrady 2000 o.s. se, spíše než s akutní bytovou nouzí, potýkají s bariérami v přístupu na volný trh – především jde o problémy se zadlužením, ohrožením exekucemi a nedostatkem financí, plynoucí mimo jiné z potřeby nalézat a udržet si vhodné a lépe ohodnocené zaměstnání v lokalitě. Východiskem z této situace pro ně bývá nejčastěji bydlení u rodičů a jiných rodinných příslušníků (cca v polovině případů) a v 1/3 pak v nájemním a podnájemním bydlení. Z této skupiny klientů pak odhadem 70 % bydlí v jiném, než městském bytě.

Tabulka č. 19.: Přehled zakázek v bydlení mezi klienty Zahrady 2000 o.s.

Zahrada 2000 o.s.	počet řešených zakázek	počet úspěšných zakázek zájemců o

¹⁰ Zahrnující všechny zakázky spojené s bydlením, tedy i ty, ve kterých nemuselo být cílem nalezení samostatného bydlení, ve statistice nejsou zahrnuti klienti, kteří získali vlastní bydlení, avšak spolupráce s nimi byla založena na odlišných typech zakázek.



	v bydlení ¹¹	(sociální) bydlení
2016	10 - 12	6 - 8

Zdroj: Zahrada 2000, vlastní zpracování

Další skupinou klientů Zahrady 2000 jsou bývalí pacienti/klienti opouštějící ústavní (psychiatrickou) léčbu a potýkají se se specifickými bariérami provázejícími návrat do společnosti/zajišťování bydlení.

Pro potřeby svých klientů využívají dlouhodobě 2 tréninkové byty pro nácvik kompetencí k samostatnému bydlení a 4 startovací byty. Ročně by využili dalších 6 – 8 bytů v návazném režimu pronajatých smlouvu se jménem klienta s podporou sociální služby.

Darmoděj z.ú.

Klienti sociálních služeb poskytovaných Darmodějem jsou tradičně uživatelé návykových látek a lidé ohrožení závislostí. Portfolio služeb je značně pestré a v současnosti se neomezuje pouze na tuto cílovou skupinu. V kontextu bydlení je však relevantní služba následné péče, která poskytovala v roce 2015 pobytovou službu 14 klientům (a dalším 2 ambulantně). Cílem služby je psychosociální stabilizace klientů a asistence a podpora při jejich návratu do společnosti – mimo jiné i v podobě podpory hledání samostatného bydlení. Protože jde o službu poskytovanou na území celého regionu,¹² nebylo možné získat statistiky specificky vztahované k městu Jeseník. Podle získaných informací registrují z cca 100 klientů následné péče za rok zhruba 12 klientů řešících otázku bydlení. Část z nich odchází za lepšími příležitostmi mimo Jeseník – z části i proto, že podstatná část klientů pochází z různých koutů republiky. Odhadem 5 - 6 klientů založilo rodiny a zůstalo v Jeseníku, nebo jinde v Olomouckém kraji. Relevantní je dále odhad cca 12 – 15 rodin řešících bydlení, které jsou s Darmodějem v kontaktu v rámci sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.¹³ Zde, stejně jako v případě klientů ostatních poskytovatelů sociálních služeb platí, že Jeseník představuje spádovou destinaci pro obce ze širokého okolí a lidé většinou preferují bydliště v Jeseníku i za cenu větších nákladů a obtížné dosažitelnosti.

Člověk v tísní o.p.s.

Navazuje na aktivity projektu Sociální integrace na Jesenicku, který město Jeseník realizovalo v letech 2011 – 2015 a pokračuje v poskytování služeb terénní programy a dále sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a to na území celého regionu. Sledování statistických údajů pouze pro město Jeseník tak v tomto případě není dostupné. Přesto lze říci, že v jejich zkušenosti jsou v kontextu bydlení cílovou skupinou především (mladé) rodiny, jednotlivci (Romové) a senioři a zdravotně hendikepovaní. Většina klientů jsou majoritního etnika – pouze cca 15–20 % představují menšiny, především Romové. Prominentní je dále skupina mladých klientů opouštějících ústavní péči a/nebo po výkonu trestu. Problémy s bydlením se však týkají v obecné rovině širší skupiny obyvatel definovatelné jako „nízkopříjmové“ domácnosti. Následující tabulka podrobněji specifikuje zakázky v bydlení Člověka v tísní, v roce 2015 se jednalo o 23 klientů, v roce 2016 o 37 a 2017 o 44 klientů. Celkový počet sociálních bytů pracovníci organizace odhadují pro svoji cílovou skupinu v Jeseníku (napříč organizacemi) na 30.

Tabulka č. 20.:

Zakázka "Bydlení" v službách Terénní programy a Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, mikroregion Jesenicko a Zlatohorsko

Rok	Souhrn: počet zakázek/úspěšnost	Řešení ztráty bydlení	Udržení stávajícího bydlení	Zlepšení kvality bydlení	Změna bydlení
-----	---------------------------------	-----------------------	-----------------------------	--------------------------	---------------

¹¹ Udává počet primárních zakázek spojených s bydlením – jako dílčí téma se bydlení objevuje u většiny klientů.

¹² Zařízení následné péče je v obci Mikulovice s kapacitou 8 klientů.

¹³ Denní kapacita služby je 7 osob / 56 výkonů (KPSS Jesenicko).



2017(1.1.2017-29.9.2017)	47/40%	7/57%	10/40%	7/43%	23/35%
2016	40/48%	3/0%	9/44%	11/55%	17/53%
2015 (1.4.2015 - 31.12.2015)	25/36%	nesledováno	12/50%	7/59%	6/17%

Zdroj: Člověk v tísni

Intervenční centrum Střediska sociální prevence Olomouc

Cílovou skupinou tohoto poradenského zařízení jsou primárně rodiny v krizové situaci, nejčastěji pak v případech domácího násilí. V minulém roce registrovali v Intervenčním centru 14 takových případů (v letošním roce zatím 9).¹⁴ Primárním tématem v těchto případech bydlení není, protože právě oběti domácího násilí mají zákonem garantovanou ochranu (odstěhovat se musí násilník). Přesto v cca 1/3 případů je nutné hledat jiné bydlení, ať už z důvodu nevyhovujících podmínek ve stávajícím bydlení, nebo skrze psychické trauma, dluhy atd. Nad tento rámec zaznamenávají poptávku u tzv. „nízkoprahových“ klientů, kteří formálně nepodali oznámení na PČR/nejsou formálně řešeni, ale přesto se ocitají v bytové nouzi (odešli ze společné domácnosti, rozešli se s partnerem atd.). K těmto se přidávají případy domácího násilí páchaného na seniorech, většinou ze strany dětí, nebo jiných příbuzných. Odhadují potřebu krizového bydlení cca do 3 případů za rok – pokud by však bylo k dispozici zprostředkované bydlení, bylo by zájemců podle jejich odhadu pravděpodobně více.

Dané odhady a informace sociálních pracovníků pro zmíněné sociální služby doplňují kvantitativní část, mapující rozsah cílové skupiny pro sociální bydlení a jeho potřebnost. Z těchto údajů dále vyplývá, že zakázky bydlení se v mnoha případech nedaří uspokojivě vyřešit, což platí zejména pro klienty azylového domu. Byť nelze říci, že by se v některých případech nedařilo vyřešit situaci v bydlení i v rámci současných kapacit a možností. Dále již následuje shrnutí a interpretace zjištění z provedených rozhovorů s představiteli neziskového sektoru.

V úvodu je třeba uvést, že pokrytí sociálními službami je na území města dobré a žádná ze skupin obyvatel ohrožených sociálním vyloučením tak nezůstává bez podpory. Zároveň to znamená, že terén je poměrně dobře zmapovaný a pro poskytovatele relativně přehledný, jednotlivé služby spolu jsou v kontaktu a v případech potřeby se informují. Rezervy v komunikaci byly zmiňovány především v rámci koordinace s Úřadem práce, případně s bytovou komisí města (viz dále).

Následující oddíl popisuje pohled poskytovatelů sociálních služeb na stávající situaci v oblasti bydlení v kontextu sociálního vyloučení a na problémy a bariéry, se kterými se setkávají jak oni sami, tak jejich klienti. Obsahově vychází z rozhovorů realizovaných s vedoucími pracovníky jednotlivých NNO, nebo relevantních služeb.

Všechny oslovené služby se shodují v definici cílové skupiny klientů sociálního bydlení. To by mělo být v nejobecnější rovině definováno příjmovým hlediskem – tedy jako „nízkopříjmové bydlení“. Tito klienti služeb se ve své platové hladině pohybují jen mírně nad hranicí minimální mzdy a stávající výpočet dávek státní sociální podpory a hmotné nouze představuje reálnou alternativu bez zásadního ponížení příjmů (leckdy spíše naopak). Zásadní bariérou jsou v tomto ohledu počáteční náklady při vstupu do nájemního bydlení, jmenovitě kauce. Ta je na volném trhu již standardem a netýká se zdaleka jen bytů spravovaných realitními kancelářemi. Pohybuje se mezi 6 a 22 000,- Kč, které lze v lepším případě rozložit do splátek (navýšení nájmu) – v průměru je vstupní sazba cca 9000,- Kč, z čehož polovinu tvoří právě kauce. Město Jeseník většinou požaduje jako kauci trojnásobek měsíčního nájmu, přičemž neumožňují rozložení této platby do splátek, či její snížení, nebo dokonce odpuštění. Zároveň Úřad práce na tento účel neposkytuje dávku mimořádné okamžité pomoci (MOP). Shodně se poskytovatelé vyjadřují také o klíčovém problému zadluženosti svých klientů, jehož výše znesnadňuje motivaci k stabilnímu zaměstnání – výše dávek SSP a HN mohou v některých případech dosahovat obdobné

¹⁴ Rozhovor z 21.7.2017.



výše, na jakou mohou dosáhnout nízko kvalifikované pracovní síly v místně dostupných zaměstnáních. Pro ty klienty, kterým se nevyplatí absolvovat/nebo nedosáhnou na osobní oddlužení, ale reálná možnost splacení jejich dluhu je nízká, prakticky neexistuje jiná možnost zajistit si dostatečný finanční příjem (zaplatit vstupní náklady) a získat tak standardní bydlení a ocitají se v bezvýchodné situaci. To se týká jak jednotlivců, tak (mladých) rodin. Jako modelový případ lze uvést jeden z citovaných případů, který řešili pracovníci Člověka v tísni:

Mladý muž opustil zařízení ústavní péče (dětský domov) a byl pro neplnění individuálního plánu sankčně vyřazen z registru uchazečů o zaměstnání Úřadu práce. Nevěděl však, že se má po 6 měsících znovu zaregistrovat. Mezitím si sehnal levný podnájem, vydělával si příležitostně prací načerno a brigádami, z čehož si neměl možnost našetřit. Začal mít problémy s placením nájmu a postupně o něj přišel. Kvůli absenci jiné alternativy bydlení v Jeseníku je nucen požádat o místo v azylovém domě pro muže, kde hrozí reálná obava z postupného propadu, ztráty kompetencí a motivace pro změnu své životní situace, ačkoliv je prokazatelně schopen samostatného fungování.

Perspektiva pobytu v azylovém domě je opakovaně hodnocena jako „poslední možnost“, kterou lze v Jeseníku využít. Prostupnost AD (posun klientů směrem k samostatnému bydlení) není podle respondentů příliš reálná a možnost vymanění se z tohoto prostředí je sporadická a komplikovaná. Klienti se, pokud to jde, snaží řešit svou situaci jiným způsobem (např. přechodným bydlením u příbuzných). V azylovém domě je cca 1/2 klientů stálá, zbytek „cirkuluje“, což odpovídá hodnocení bezdomovectví jako cyklického problému, který je potřeba adresovat odpovídajícím způsobem a skrze specifické nástroje – posilováním vnitřních (osobních) motivací, navyšováním kompetencí atd. To však bývá obtížně komunikovatelné navenek a naráží to na různorodé představy partnerů ve městě o prostupnosti a zásluhovosti systému bydlení.

K poptávce po nízkonákladovém bydlení se pojí komplementární nedostatek (městských) malometrážních bytů, který také rezonuje u všech poskytovatelů soc. služeb. Na opačném pólu je stejně tak problematické umístit velkopočetné rodiny, kterých však nebývá mnoho. Za nejohroženější skupinu jsou z příjmového hlediska považovány jednočlenné domácnosti a matky s jedním dítětem, jejichž příjem z příspěvků státní sociální podpory a dávek hmotné nouze je nejnižší.

Skutečnost, že ÚP rozhoduje „více striktně“, než v jiných regionech, byla sice kritizována, přesto se setkala i s pochopením. Kritizována byla především nekonzistence v rozhodování, nedostatečná koordinace s partnery a komunikace navenek i interně mezi jednotlivými odbory ÚP (oddělení zprostředkování a dávek oddělení HN).¹⁵ Často postup ÚP podle respondentů způsobuje komplikace v realizaci sociální práce, nereflexuje dynamický a komplexní charakter jednotlivých případů, ani jejich vývoj v čase, nereflexuje potřeby a možnosti klientů služeb, kteří mají diagnostikováno duševní onemocnění a nastavují nereálné požadavky a pravidla v individuálních plánech, která klient/uchazeč o zaměstnání nemá reálnou šanci naplnit. Z výpovědí respondentů zde uvádíme jen několik ilustrativních příkladů:

Katolické farnosti Jeseník, která pronajímá 7 bytových jednotek v režimu sociálního bydlení/bydlení pro seniory nepovoluje ÚP zavedení zvláštního příjemce dávky. Ten by umožnil pronajímateli zajistit větší stabilitu v období povinné udržitelnosti projektu, z něhož částečně rekonstrukci objektu financoval.

Klient propuštěný z ústavní péče není samostatný, nemá úspory, zaměstnání, ani vyřízený invalidní důchod. Potřebuje se primárně konsolidovat – bydlet, aby si postupně s asistencí sociální služby mohl všechny náležitosti vyřídit a postupně navýšil svoje kompetence – ÚP tuto specifickou situaci nezohledňuje a nastavuje nereálný kalendář (IP), který nevyhnutelně hrozí sankčním vyřazením.

¹⁵ Pokoušeli jsme se několikrát získat svolení k rozhovoru s vedoucími pracovníky oddělení HN a SSP, vždy neúspěšně. Statistická data nám poskytlo Generální ředitelství ÚP.



Problém také představuje neproplácení nákladů na přespání v noclehárně (20,- Kč/noc) Úřadem práce. Noclehárna by podle jednoho z poskytovatelů mohla sloužit jako první stupeň systému prostupného bydlení. Bezpečná možnost přespání by působila preventivně proti prohlubování negativních socio-patologických vzorců chování, kriminality, negativních dopadů na lidské zdraví atd.

Zpětné vyplácení dávky příspěvku na bydlení za předcházející čtvrtletí demotivuje příjemce dávek k shánění oficiálního zaměstnání, které má často sezónní, či nejistý charakter a vede k rezignaci a stagnaci klientů. Během nárazové práce přijde příjemce o nárok na dávku a velmi pravděpodobně si nenaspoří dostatek, aby vystačil v překlenovacím tříměsíčním období, než dávku opět dostane.

Další překážku v dosažení stabilního bydlení lze spatřovat v podmínce trvalého bydliště (prokázání vztahu k místu) pro zařazení do pořadníku o obecní byt. Ta se může ukázat jako limitující především v případě bývalých klientů institucionální léčby či obyvatel regionu, pro které je přesun do Jeseníku nutností z důvodu dostupnosti větší nabídky/intenzity služeb, nebo specificky u seniorů s duševním onemocněním, kteří jsou diskvalifikováni z běžných pobytových služeb pro seniory. Pro tyto dvě skupiny je podmínka trvalého bydliště ve městě v kontextu sociálního bydlení vylučující.

Komunikace s bytovou komisí města Jeseník a především způsob jejího rozhodování ve věcech distribuce městských bytů byl několikrát zmíněn jako sice ne zcela transparentní, či řízený jasným souborem pravidel, přesto byl hodnocen pozitivně a bezproblémově a její rozhodnutí jako odpovídající potřebnosti. V této souvislosti byl tematizován především tlak (samosprávy či veřejnosti na nekonfliktnost sousedských vztahů) na koncentrování nájemníků považovaných za problémové na stejných adresách (Tyršova 258/24 a Vodní 225), které již mají tradičně „špatnou pověst“ a replikují stigmatizaci a vyloučení tamních obyvatel.

Zbývá doplnit, že spolupráci se sociálním odborem města Jeseník ve věcech bydlení považovali víceméně všichni poskytovatelé za nadstandardní.

Dále jsme zjišťovali, jakým způsobem poskytovatelé sociálních služeb pro sociálně vyloučené momentálně přistupují k poptávce svých klientů po bydlení a co považují za možný a vhodný způsob řešení otázky sociálního bydlení. Část odpovědí se nesla v obecné rovině opatření a principů, část odpovídala konkrétně na základě potřeb svých klientů.

Lze říci, že se většina respondentů shodovala na preferenci nesystémového řešení, které umožňuje více flexibilně a individuálně nastavovat způsob práce s klienty a reagovat tak na jejich potřeby při zachování kvality. Případy klientů, kteří jsou připraveni na samostatné bydlení, tedy řeší individuálně z obavy před zahlcením personálních kapacit poptávkou po (žádostmi o) sociální bydlení v momentě, kdy by na sociální bydlení vyplýval automaticky nárok na základě souboru pravidel. Nemožnost individuálního přístupu dávají poskytovatelé do přímé souvislosti s poklesem kvality své asistence.

Stanovení kritéria výběru zájemců o bydlení bylo popisováno jako značně obtížný a komplexní proces, který při neuplatnění individuálního přístupu není snadné uspokojivě nastavit. Ze zkušenosti jednoho z poskytovatelů se ukázalo být jako etické – a současně legální – žádat pouze to, co již bývá standardně zakotveno v nájemní smlouvě.

Doposud hledala většina poskytovatelů pronájmy na volném trhu, nebo měla navázané kontakty s několika vlastníky, jimž garantovali spolehlivé nájemníky. Svorně také hodnotí vývoj na místním trhu s byty, kde v posledních letech ubývá dostupných nabídek k pronájmu – největší poptávka je po bytech 1+1. Například Darmoděj z.ú. neudělal dobrou zkušenost s podnajímáním soukromých bytů a raději u svých klientů podporují samostatné řešení svojí situace. Zahrada 2000 o.s. naopak praktikují vlastní model prostupného bydlení – od tréninkových bytů pro nácvik kompetencí v rámci služby sociální rehabilitace, přes vstupní byty zajištěné podnajímní smlouvou od důvěryhodných soukromých pronajímatelů, až po volnější podporu ve vlastním (nájemním) bydlení. V jejich zkušenosti (stejně jak zaznívalo od některých respondentů z cílové skupiny soc. vyloučených, viz dále) byl ještě efektivnější model spolubydlení, který byl ověřen v praxi v rámci projektu „Dobří



sousedé“.¹⁶ Společné sdílení větších bytů (2+1) a spojených nákladů mezi dvěma nájemníky bylo dříve umožněno hrazením nákladů na nájemné skrze dávky SSP/HN z ÚP. To již v současnosti možné není a tento potenciál zůstává nevyužit.¹⁷

V ideálním případě by v rámci městem koordinovaného sociálního bydlení využili poskytovatelé 8 - 10 krizových/startovacích bytů, kam by mohli umísťovat klienty v akutních případech či se kterými začínají pracovat. Tyto byty by byly jednotlivě rozmístěny v různých lokalitách po městě a v obecné rovině by fungovaly po příkladu bytů pronajímaných od soukromých vlastníků, kdy by se rizika rozložila mezi město - provozovatele sociálního bydlení a garanta stability bydlení, sociální službu – garanta sociální práce a klienta, podle jeho kompetencí a schopností. Nastavení vzájemné koordinace by bylo klíčové v zajištění personálních kapacit na straně poskytovatelů sociálních služeb pro realizaci sociální práce v odpovídajícím měřítku při zachování kvality. Od připravované koncepce očekávají větší transparentci a přehlednost v rozhodovacích procesech. Zároveň by bylo třeba zachovat kontextuální, procesuální a individuální přístup v posuzování jednotlivých případů.

Problematika bydlení perspektivou cílové skupiny

Následující oddíl shrnuje informace zaznamenané během 3 fokusních skupin realizovaných mezi klienty Azylového domu pro muže a ženy (včetně noclehárny pro muže), Azylového domu pro rodiče s dětmi a dále klienty služeb Darmoděje z.ú. a Zahrady 2000 o.s. Nabízejí emický vhled do subjektivního vnímání situace na trhu s bydlením, dostupných příležitostí a přítomných bariér z pohledu sociálně vyloučených osob. Jde tedy o subjektivní hodnocení, které vychází z osobní zkušenosti a komplementárně doplňuje popis situace ostatních respondentů z institucionálního a neziskového sektoru.

Nejčastějšími důvody vedoucími ke ztrátě stabilního bydlení jsou rozpad manželství/partnerství (úmrtí partnera, domácí násilí), zhoršení zdravotního stavu (úraz vedoucí ke ztrátě zaměstnání) či jiné okolnosti vedoucí ke ztrátě dosavadního bydlení (nutnost pečovat o osobu blízkou/o dítě se speciálními potřebami,¹⁸ ztráta zaměstnání vedoucí k insolvenčnímu, exekucím) či dlouhodobě neudržitelný životní styl (v případě osob se závislostí). Za hlavní bariéry pro získání/udržení si stabilního bydlení jsou považovány:

- jeho finanční nedostupnost představovaná jednak vysokými vstupními náklady (kauce, vybavení bytu) a komplementárně nízkou finančně ohodnoceným a/nebo nedostupným stabilním zaměstnáním.
- Časté zadlužení uchazečů o bydlení, kterým dluh (a vyplývající exekuce) znemožňují našetřit větší hotovost.
- S diskriminací hraničící praktiky pronajímatelů bytů (v případě vícečetných rodin, Romů, rodin s hendikepovanými dětmi atd.)
- Problematické vztahy se sousedy – neschopnost začlenit se do lokální komunity.
- Reálný nedostatek nabídek nízkoprahových pronájmů vhodné velikosti a cenové dostupnosti oproti předchozím letům.

Nízké příjmy ze sociálních dávek či z dotovaných pracovních pozic neumožňují respondentům výrazně změnit svou životní situaci. Stabilní zaměstnání je klíčové pro zachování širšího výběru možností bydlení. V případě sezónních prací, či veřejně prospěšných pozic dotovaných Úřadem práce je situace komplikovaná výkyvy v solventnosti osob, kterým byly kvůli „vyššímu“ výdělků odebrány dávky SSP/HN, ovšem po ukončení pracovního poměru čekají 3 měsíce na jejich vyřízení. Z odpracované odměny není možné našetřit sumu potřebnou na pokrytí tohoto přechodového období. Klienti mají zkušenosti s VPP, ovšem zřídka vedla tato práce k dalšímu (stabilnějšímu) zaměstnání a tak setrvávají ve stavu cyklické nezaměstnanosti. Není to však

¹⁶ Pro více info viz např. <http://www.zahrada2000.cz/storage/turek/InformaceoprojektuD7.pdf>

¹⁷ Poskytovatel sociálních služeb by si pro zachování příspěvků musel nechat registrovat novou pobytovou službu (chráněné bydlení), o což z principu svého přístupu nemá zájem.

¹⁸ Mezi respondenty byli prominentní rodiče s dětmi s poruchami autistického spektra, kteří reflektovali svoje možnosti sehnat vhodné bydlení jako velmi omezené právě z důvodu diagnózy svých dětí. Pronajímatelé z jejich zkušeností o takové nájemníky nestojí.



vyložené – respondent byl po odpracování 300h (VPP) zaměstnán na zkušební dobu ve škole, kde posléze dostal řádnou smlouvu a dokonce služební byt:

„Budu sice platit o trochu víc, než tady – na život mi zbyde cca 3000,-/měs. a exekuce budou problém, ale uvidí se... v jiné situaci bych si vydělával jenom na nájem a stravu.“

Většina překážek souvisí s penězi a exekucemi, které v dané situaci představují pro problém takových rozměrů, že často ponechávají uchazeče o bydlení rezignované a pasivní. Exekuce představují podstatnou překážku pro sehnání lépe placeného zaměstnání a menší zaměstnavatelé nezřídka z důvodu zvýšené administrativy a rizika pokut uchazeče s exekucemi odmítají rovnou.

„Ušetřit se dá jen z prvních dvou výplat, než si věřitelé začnu strhávat tolik, že se vlastně už nevyplatí pracovat.“

Jeden z respondentů (klient azylového domu pro rodiče s dětmi) je příjemcem příspěvků na péči a peníze pro něj naopak primárním problémem nejsou – přesto je pro něj právě skrze hendikep svého dítěte nemožné najít bydlení na volném trhu:

„[Pronajímatel] se ptají, zda máte zdravé děti a klidně vám položí telefon... tady v Jeseníku si neškrtneme, jsme vždy druzí v pořadí.“

Pro část respondentů bylo jako reálná možnost vnímáno sdílené bydlení/spolubydlení, které však v nabídce pronájmů v Jeseníku není časté. Sdílené – a tedy menší – náklady (pronájem za jednotlivé místnosti), společně s větším počtem rozměrnějších bytů (2+1 a větší) na trhu představují jisté pozitiva. Úřadem práce je však posuzováno velmi kriticky pro přiznání doplatku na bydlení (z vyjádření respondentů si často majitelé ani nepřejí, aby byl nájem hrazen z dávek).

Respondenti jsou informováni o možnostech bydlení v okolních obcích, ať už jde o obecní byty (mnohé z obcí v ORP Jeseník mají k dispozici větší počet obecních bytů, než samotné město Jeseník), nebo nabídku soukromých pronajímatelů (Javorník, Vidnava, Česká Ves). Zdráhají se však opustit město Jeseník a argumentují větší nabídkou práce, služeb, lepší dopravní dostupností a osobními vazbami na rodinu/přátele, a to i přes fyzicky i finančně dostupnější bydlení v obcích v okolí.

Zkušenost s ubytovny v Písečné a České Vsi není příliš dobrá. Jsou dostupné pouze pro jednotlivce, a ačkoliv nájemné není nadsazené a ÚP náklady na bydlení běžně proplácí, nebyla tato možnost zmiňována jako reálná alternativa. Někteří respondenti si dále uvědomovali rizikovost tohoto prostředí ve smyslu potenciálního propadu své životní situace, relapsu¹⁹ atd. Ze zkušenosti jednoho z respondentů je toto bydlení nejisté – v tomto případě skrze stigmatizující osobní minulost. Po opuštění pobytové služby si domluvil místo na ubytovně, měl již připravenou smlouvu, ale majitel dostal informaci o jeho předchozím místě pobytu (využívání pobytové služby) a smlouvu jednostranně vypověděl.

Někteří klienti azylového domu pro rodiče s dětmi mají za sebou historii pobytů v podobných zařízeních v rámci regionu. Srovnávají situaci a podmínky z azylových domů v Šternberku, Bruntále, Petrovicích, nebo domů na půl cesty v Jeseníku a jinde v okolí. Pobyty v těchto zařízeních střídají s pronájmy v soukromých i obecních bytech, ve kterých však pravidelně z různých důvodů dlouho nesetrvávají. Nestálost v bydlení, střídání místa pobytu, nemožnost/neschopnost udržet si nájemní bydlení a dlouhodobý (sériový) pobyt v substandardním bydlení se tak pro některé mohl stát natolik součástí života, že je obtížné se z tohoto koloběhu vymanit.

Míra rezignace na *normální* život se však opět individuálně lišila, stejně jako představa o podílu vlastního úsilí, které zakládá dosažitelnost změny stávající situace. Mnozí respondenti z klientů azylového domu pro muže a ženy vnímali svou situaci jako obtížně řešitelnou, či zcela rezignovali na možnost změny s poukazem na

¹⁹ Zhoršení zdravotního stavu s vazbou na léčbu závislosti či duševní nemoci.



komplexnost a vzájemnou provázanost překážek, kterým čelí (bydlení – zaměstnání – dluhy), nebo špatnou předchozí zkušenost či ztrátu sebedůvěry:

„Měl jsem domluvený byt, podepsanou a připravenou smlouvu a všechno, ale vycouval jsem z toho, protože jsem si nebyl jistý, že to utáhnu...“

Jiní měli naopak pragmatický přístup, udržovali kontakt s vnějším světem, zachovávali si svoje aktivity, rituály a koníčky. Návrat ke *starému* životu byl často spojován se zlepšením zdravotního stavu a nalezením práce. Klienti pobytových služeb byli kritičtí k podmínkám, panujícím v zařízeních a k disciplíně či režimu, který je od nich vyžadován. Měli konkrétní požadavky na změny, které by subjektivně zlepšily jejich situaci během pobytu, nebo jim napomohly efektivněji dosáhnout svých cílů. Všichni zároveň vnímali svoje „šťěstí“, že mohou takové služby využít, jinak by, podle vlastních slov „skončili na ulici“ – to poukazuje na vnímanou neřešitelnost vlastní situace a roli pobytových služeb jako poslední možnosti, na kterou se mohou obrátit. Uživatelé dále velmi pozitivně hodnotili možnost konzultací a asistence ze strany personálu pobytových zařízení, ať už v rámci individuálních plánů či v jiném formátu.

Závěry a doporučení pro sociální bydlení v Jeseníku

V Jeseníku je dle SLDB 2011 celkem 4 729 bytových a 4 934 hospodařících domácností. Aktuálně vlastní město Jeseník 118 bytů. Což je, vztáhneme-li údaje k censu z roku 2011, přibližně 2,5 % bytového fondu obce. Toto množství výrazně limituje možnosti bytové politiky města. Je patrný trend poklesu bytů ve vlastnictví města i počtu přidělených městských bytů. Zvažovaný počet bytů pro fond sociálního bydlení je v současné době 35 Mapa plánovaných a existujících kapacit sociálního bydlení je v příloze této výzkumné zprávy.

Potenciální cílová skupina v Jeseníku je přitom relativně široká. V Jeseníku je dle našeho odhadu 100–150 osob bez domova dle typologie ETHOS a 500–800 osob ve větší míře ohrožených sociálním vyloučením. Pokud bychom chtěli sociální bydlení šířit i k nízkopříjmovým skupinám obyvatel, byla by výsledná cílová skupina ještě širší. Vypůjčíme-li si literární průměr, pracovníci v rámci systému sociálního bydlení budou nutně tak trochu v situaci několika málo rybářů, kteří stojí před rybníkem, jež je plný ryb.

Mezi bariéry pro dosažení standardního bydlení, jak vyplývá z rozhovorů provedených s představiteli města, neziskového sektoru i cílové skupiny, patří nízké příjmy sociálně vyloučených, jejich zadluženost, vstupní náklady pronájmu spojené s kaucí či provizí realitní kanceláře, malé kapacity cenově dostupného bydlení, v některých případech také diskriminace na trhu s bydlením. Absence standardního bydlení může souviset se způsobem života spojeným s rizikovým chováním, ale také s větší zranitelností určitých skupin či nepříznivými životními událostmi.

Sociální bydlení by perspektivou aktérů ze sociální sféry mělo představovat nízkonákladové bydlení spojené se sociální prací. Na rozdíl od některých představitelů města vidí jako důležité snížení prahu dostupnosti oproti běžným obecním bytům. Otevřenou otázkou je, jak propojit transparentnost celého systému se schopností individuálně posuzovat jednotlivé případy, nastavit provázanost s dalšími službami a sociální prací a zajistit přístupnost celého systému.

Kapacity sociálního bydlení jsou v Jeseníku malé, jedná se o byty v řádu jednotek spojené s neziskovými organizacemi. V některých případech se sice daří řešit bytovou nouzi klientů a najít bydlení na běžném trhu, nicméně zejména množství klientů azylového bydlení zůstává v koloběhu různých forem substandardního



bydlení, v některých případech se jedná i o rodiče s dětmi. A bez funkčního systému sociálního bydlení lze očekávat spíše prohlubování problémů a počtu lidí v bytové nouzi a pro některé z nich není příliš reálná perspektiva vymanění se z této situace a to ani v případě individuální snahy situaci řešit.

V Jeseníku je silnou stránkou zkušenost některých aktérů se sociální prací a hledáním řešení bytové nouze klientů a také byly deklarovány dobré vztahy mezi sociálním odborem a neziskovými organizacemi. Hůře byla hodnocena zkušenost s Úřadem práce a také socioekonomická situace regionu, která ovlivňuje množství lidí s nízkými příjmy či s problémy v bydlení, ohrožených sociálním vyloučením.

Dále následují naše doporučení pro nastavení systému sociálního bydlení, který představuje příležitost významným způsobem zlepšit začleňování sociálně vyloučených obyvatel. Daná doporučení by měla být chápána spíše jako podněty pro další práci pracovní skupiny, jež by měla na základě konsensu systém nastavit, než jako jednoznačná východiska pro další uvažování o sociálním bydlení v Jeseníku.

1. Vzhledem k nízkým kapacitám sociálního bydlení doporučujeme ho zaměřit na užší skupinu, obyvatele ohrožené sociálním vyloučením, kteří nejobtížněji dosahují na standardní bydlení. Zároveň by bylo vhodné snížit bariéry v dostupnosti bydlení definované v pravidlech přidělování obecních bytů. Zejména zmírnit podmínku kaucí, bezdlužnosti vůči městu a také nemožnosti podat platnou žádost v případě přestupku proti občanskému soužití. Případně domluvit v rámci koordinaci s Úřadem práce snadnější proplácení kauce formou dávky mimořádné okamžité pomoci, spojit přidělení obecního bytů dlužníka s domluvením splátkového kalendáře atd.
2. Důležité je propojit sociální bydlení se sociální prací, která může být stanovena pro nájemce sociálních bytů jako povinná. Pro nastavení sociální práce vidíme jako smysluplnou alternativu hledat propojení role města a neziskového sektoru. Přičemž v rámci sociální práce v sociálním bydlení se vedle sebe objevují potřeba pomoci a podpory a také kontroly, spojené s plněním povinností nájemníka. Jako možné řešení vidíme koordinaci a kontrolu celého systému nechat na městu, ale ponechat jej v úvazku sociálního pracovníka (povinná složka sociální práce), který zároveň bude koordinovat celý systém, řešit pomocí mediace sousedské vztahy a případně další agendu v oblasti. Sociální práci zaměřenou více na podporu v situaci a dávající větší prostor dobrovolnosti by mohl zajišťovat sociální pracovník neziskového sektoru. Nabízí se také možnost využití předchozí spolupráce s některou z neziskových organizací, pokud s ní klient spolupracoval na řešení problémů před vstupem do sociálního bydlení.
3. Pro nastavení a formulování systému sociálního bydlení by bylo vhodné vytvořit pracovní skupinu, složenou z představitelů sociálního odboru města, dále představitele oddělení majetku, případně oddělení investic či zástupce politického vedení města, neziskového sektoru a důležité je také zapojení Úřadu práce. Jeho zapojení může výrazně zefektivnit celý systém (například zavedením institutu zvláštního příjemce).
4. Součástí koncepce sociálního bydlení by mělo být definování rozhodovacího procesu a transparentního systému pravidel přidělování bytů. Jako vhodné vidíme mít vlastní poradní orgán, který bude případy vyhodnocovat pro účely jednání bytové komise. Byty zpřístupňovat v rámci více cílových skupin (lidé navracející se z výkonu trestu, zařízení ústavní výchovy, lidé s duševním onemocněním, rodiny v bytové nouzi...) a také v návaznosti na předchozí spolupráci s neziskovými organizacemi či sociálními pracovníky města (včetně OSPODu). Pro výběr vidíme jako rozhodující dva typy kritérií. Prvním by měla být závažnost bytové nouze. A část sociálních bytů obsazovat na základě tohoto kritéria. Druhou část potom spojit se systémem azylového bydlení, jedná se o cílovou skupinu nejhůře dosahující na bydlení a zde se potom nabízí možnost zavést v rámci prostupnosti pro klienty motivační prvky. V rámci tohoto systému by se potom mohl zapojit též Úřad práce a případně vytvořit možnost VPP pro obec pro klienty sociálního bydlení. Je otázkou, zda prostupnost může fungovat i v rámci spolupráce s dalšími cílovými skupinami než klienty azylového domu, nicméně část sociálních bytů by měla být také ponechána pro akutně vzniklé případy bytové nouze. Definování objektivních kritérií může napomoci transparentnosti celého systému, přesto tato kritéria nemusí být jediným



zdrojem rozhodování a je možné je spojit s individuálním posouzením situace, na základě hledisek sociální práce.

5. V rámci systému sociálního bydlení také doporučujeme vyčlenit krizové byty a rozšířit programy prevence ztráty bydlení zaměřené na detekci dluhu i mimo obecní byty.
6. Vzhledem k malé kapacitě sociálních bytů by v rámci dostupnosti v systému napomohla spolupráce se soukromým sektorem, která by umožnila uvolňovat po určité době sociální byty. Některé z neziskových organizací mají s touto formou řešení bytové nouze zkušenost a spolupracují s některými soukromými vlastníky, proto je možné vyjít z jejich zkušeností. Z druhé strany pro jednotnost systému by bylo vhodnější stanovit tuto kompetenci pracovníkovi města. Soukromý sektor by pro spolupráci mohl motivovat vytvoření garančního fondu, který by pojišťoval rizika soukromých pronajímatelů.
7. Do budoucna vidíme jako potřebné rozšiřovat kapacitu bytového fondu pro sociální bydlení a využít pro to možnosti dalších projektových výzev. Sociální byty by potom bylo vhodné budovat na různých adresách, rozptýlené v rámci města. Ideálním stavem by pro Jeseník bylo pořízení dalších 20-30 sociálních bytů v následujících letech.
8. Legitimitě celého systému by pomohlo spojit sociální bydlení pro sociálně vyloučené s vytvořením bezbariérových bytů a výstavbou pečovatelských bytů a spojit jej tak s širší cílovou skupinou. K tomuto rozvoji bytového fondu je možné také využít projektových výzev. I když v rozhovorech potřeba bytů pro tuto cílovou skupinu nebyla výrazněji artikulována, zmíněna byla a daná forma bydlení v Jeseníku dostupná není. Navíc dochází k stárnutí populace města a lze očekávat větší potřebu specifického bydlení pro seniory, včetně seniorů s nízkými příjmy.
9. V rámci města by v budoucnu mělo svůj přínos také rozšiřování fondu dostupného bydlení cílicího na obyvatele s nízkými příjmy. Dostupné byty by mohly být využity jako startovací byty pro rodiny či jednotlivce, kteří se chtějí osamostatnit od rodičů či v případě rozpadu rodin a partnerství, kdy zranitelnou skupinou jsou zejména samoživitelky a samoživitelé.
10. Do budoucna doporučujeme v Jeseníku také testování inovativních způsobů řešení bytové nouze, jako je vytvoření garančního fondu či principy housing first při zabydlování rodin.
11. Důležité je také zvolit vhodnou komunikační strategii pro komunikování tématu s veřejností. Některé nedávné průzkumy veřejného mínění naznačují, že mezi českou veřejností je podpora pro zavádění sociálního bydlení. Ač, jak také naznačují provedené rozhovory, v Jeseníku může být situace jiná, dobře zvolené argumenty mohou legitimitu daného opatření zvýšit. Jako vhodné vidíme zdůrazňovat, že sociální vyloučení zasahuje dnes i skupinu osob dříve náležející ke střední vrstvě a že ani iniciativa (např. nalezení zaměstnání) nemusí být bez opory v sociálním bydlení zárukou překonání bytové nouze. Legitimitě by také pomohla provázanost s širší cílovou skupinou (viz výše), k tomu ale v současné době není bytový fond.
12. Jako vhodné vidíme také pevněji zakotvit oblast sociálního začleňování a sociálního bydlení do strategických dokumentů města. Jak ukazují data, jedná se v Jeseníku o důležité téma a snižování problémů v této oblasti může přispívat ke stabilitě i kvalitě života města.

Seznam použité literatury a informačních zdrojů

- ASZ, 2015. *Strategický plán sociálního začleňování Jesenicka 2015-2018*.
Boetheia, 2013a. *Koncepce dostupného bydlení*.
Boetheia, 2013b. *Argumentace k dostupnému bydlení*.
Exekutorská komora, 2016. *Velká pětka statistik za rok 2016*. Prezentace.



- Horáková et. al. 2013. *Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU – vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy*. Praha: VÚPSV.
- Město Jeseník, 2011. *Pravidla pro výběr nájemců městských bytů ve městě Jeseníku*.
- Město Jeseník, 2012. *Strategický plán rozvoje města Jeseníku*.
- Město Jeseník, 2013a. *Komunitní plán rozvoje sociálních služeb a služeb souvisejících na Jesenicku pro roky 2014- 2017*.
- Město Jeseník, 2013b. *Zápis č. 14/2013 bytové komise*.
- Město Jeseník, 2015. *Akční plán rozvoje města Jeseníku 2016-2018*.
- MPSV, 2013. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*.
- MPSV, 2015. *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*.
- MPSV, 2017. *Věcný záměr zákona o sociálním bydlení*. Verze k 1. 2. 2017.
- Sociotrendy, 2015. *Zjištění kvalitativní analýzy dopadu aktivit projektu města Jeseník „Sociální integrace na Jesenicku“*. Výzkumná zpráva.
- Šimíková a kol. 2016. *Riziko ztráty bydlení a jeho prevence: Rozbor problému a vyhodnocení nástrojů*. Praha: VÚPSV.

Manažerské shrnutí

- Město Jeseník, které je partnerem Agentury pro sociální začleňování (Agentura) na Koordinovaném přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL), vyslovovalo poptávku po revizi obecní bytové politiky cílenou na skupinu sociálně znevýhodněných. Úvodní fází změny bytové politiky v této oblasti měla být transformace 35 bytů uvolněných pro tyto účely na konkrétních adresách, na kterých by se v návaznosti na analytické podklady zpracované v této zprávě odzkoušel nový soubor pravidel vztahujících se k výběru nájemníků, nastavení podmínek přidělování a obývání bytů, sociální práce v sociálním bydlení, zapojení nestátních neziskových organizací (NNO) a poskytovatelů sociálních služeb do intenzivní práce s klienty/nájemníky a koordinace více složek – stupňů systému bydlení ve městě Jeseník.
- ASZ realizovala výzkum probíhající od června do poloviny září 2017. Celkem bylo provedeno 17 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s institucionálními aktéry – představiteli města Jeseník a poskytovateli sociálních služeb. Dále byly realizovány 3 fokusní skupiny (skupinové rozhovory) s klienty sociálních služeb, kterých se zúčastnilo celkem 21 lidí. Dále výzkumná zjištění vycházejí ze studia statistických dat k problému a relevantních dokumentů. Výzkum se zaměřil především na poskytnutí podkladů k zodpovězení následujících okruhů otázek:
 - Jakých relevantních cílových skupin se bytová nouze týká?
 - Co nejpřesnější expertní odhad jejich četnosti, popis jejich potřeb a nejčastějších bariér, které jim brání v získání a udržení stabilního bydlení.
 - Jaké jsou dosavadní kapacity města Jeseník vhodné pro účely sociálního bydlení?
 - Relevantní zkušenosti a doposud užívané postupy a pravidla uplatňovaná při přidělování městských bytů.
 - Jaká je zkušenost poskytovatelů sociálních služeb a sociálních pracovníků města při asistování svým klientům s nalezením odpovídajícího bydlení.
 - Zmapování zkušeností, kapacit a postupů poskytovatelů sociálních služeb v kontextu tématu bydlení, specificky v situacích, kdy jejich klient řeší problém s bydlením.
 - Zmapování zkušenosti cílové skupiny lidí v bytové nouzi.



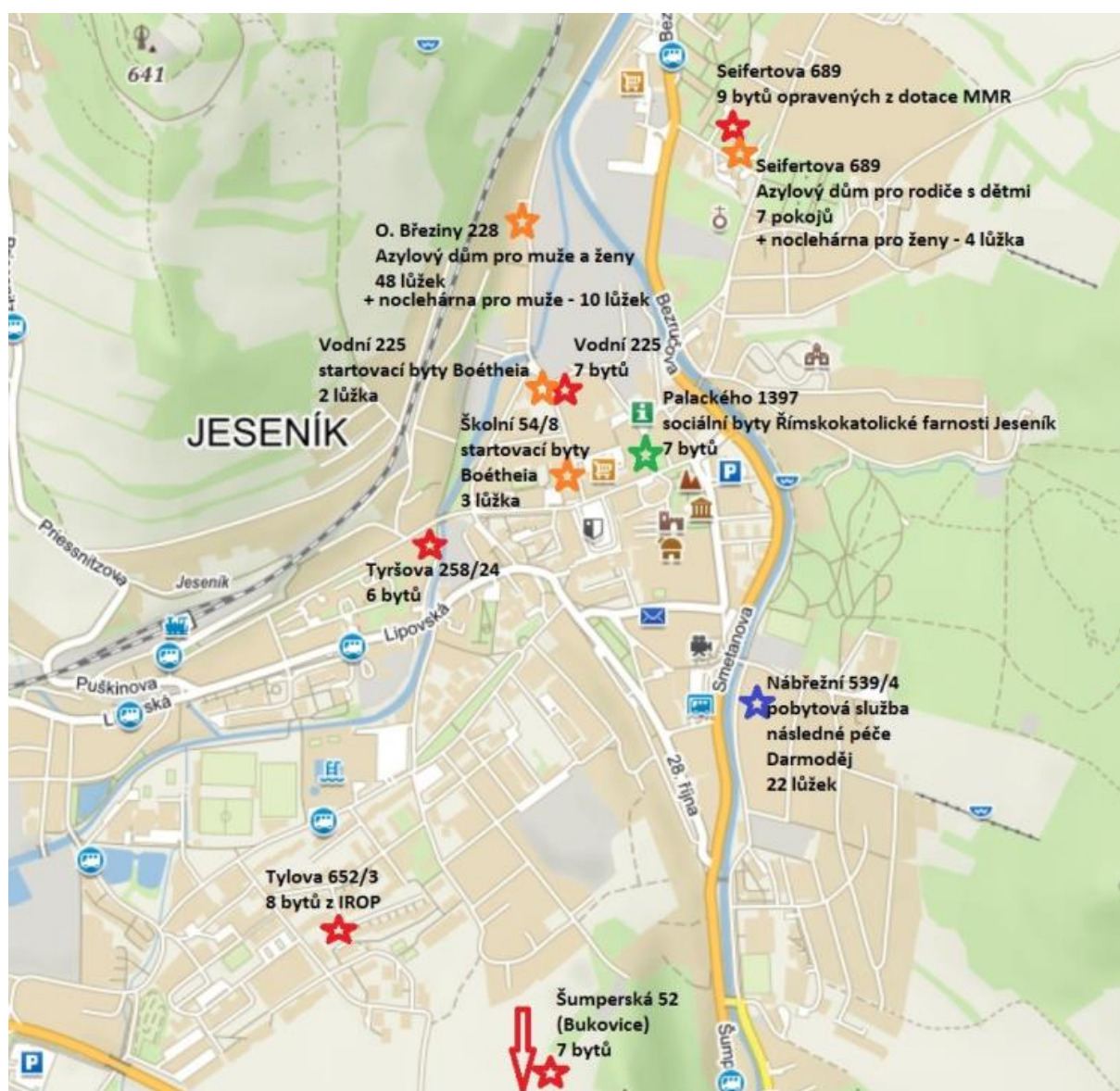
- Shrňeme-li zjištění z desk research (rešerše a analýzy dostupných zdrojů), téma sociálního vyloučení je ve městě citlivě vnímáno a vzhledem k základním demografickým charakteristikám lze očekávat spíše větší rozsah daného problému, ve srovnání s jinými obcemi ČR. Sociální bydlení, ač je již delší dobu obsaženo ve strategických cílech některých koncepčních dokumentů, se zatím v rámci města Jeseník nezavedlo. Vzhledem k pravděpodobně negativnímu náhledu na cílovou skupinu sociálního bydlení (respektive její část, pokud bychom jeho cílovou skupinu definovali širěji), stoupá na důležitosti také komunikace tohoto tématu s veřejností.
- Město Jeseník vlastní jen malý zlomek bytového fondu města a jeho pozice jako aktéra bytové politiky tak není silná (přibližně 2,5 % bytového fondu města). V Jeseníku bylo v roce 2011 celkem 4 729 bytových a 4 934 hospodařících domácností. Bytový fond města je přitom ještě reálně menší než uváděných 118 bytů, protože 24 bytů není obsazených a část z nich se již nebude vracet do bytového fondu nabízeného k pronájmu. Počet velkých dlužníků z pronájmu obecních bytů není vysoký, jedná se o 14 dlužníků, vysoký není ani počet výpovědí a ukončení nájmu v posledních 5 letech. Jedná se o 7 výpovědí, tento počet je ale ovlivněn celkově malým množstvím obecních bytů.
- Potřeba sociálního bydlení výrazně přesahuje kapacity obecního bydlení v Jeseníku. Odhad počtu osob v nejzávažnější bytové nouzi (osoby bez domova dle typologie ETHOS) je **100-150** osob. Dále při odhadu počtu osob ve zvýšené míře ohrožených sociálním vyloučením vycházíme z odhadu počtu osob v bytové nouzi uvedeného výše. Dále ze statistik dávek v hmotné nouzi, kdy z dat vyplývá, že na výplatě příspěvku na živobytí záviselo v červnu 2017 přibližně 400 osob včetně dětí. Část sociálně vyloučených je však mimo systém v hmotné nouze, ať už z důvodu nezájmu, nebo sankčního vyřazení z Úřadu práce (v okrese Jeseník to bylo v lednu až červnu 2017 celkem 282 osob). Dále vycházíme z odhadu počtu předlužených osob, kterých je v Jeseníku dle našeho odhadu 648 (vycházíme v tomto odhadu z Mapy exekucí, která poskytuje spolehlivá a validní data k této problematice), tato situace se v některých případech může přenášet na další rodinné příslušníky. Na základě uvedeného odhadujeme v Jeseníku **500-800 osob** ve větší míře ohrožených sociálním vyloučením. Sociální vyloučení je do určité míry arbitrární pojem, naplňovaný různorodými, někdy stigmatizujícími, obsahy. A vzhledem k například statistikám exekucí v Jeseníku uvedenými výše, nevychází náš odhad z nijak extenzivního chápání tohoto pojmu. Pokud bychom sociální bydlení cílili také na nízkopříjmové skupiny obyvatel vynakládající velkou část příjmů na bydlení, cílová skupina by byla ještě širší.
- Pokrytí sociálními službami je na území města dobré a žádná ze skupin obyvatel ohrožených sociálním vyloučením tak nezůstává bez podpory. Zároveň to znamená, že terén je poměrně dobře zmapovaný a pro poskytovatele relativně přehledný, jednotlivé služby spolu jsou v kontaktu a v případech potřeby se informují. Rezervy v komunikaci byly zmiňovány především v rámci koordinace s Úřadem práce, vztah se sociálním odborem města byl hodnocen jako nadstandardní.
- Mezi bariéry pro dosažení standardního bydlení, jak vyplývá z rozhovorů provedených s představiteli města, neziskového sektoru i cílové skupiny, patří nízké příjmy sociálně vyloučených, jejich zadluženost, vstupní náklady pronájmu spojené s kaucí či provizí realitní kanceláře, malé kapacity cenově dostupného bydlení (včetně malých kapacit obecního bydlení), v některých případech také diskriminace na trhu s bydlením. Absence standardního bydlení může souviset se způsobem života spojeným s rizikovým chováním, ale také s větší zranitelností určitých skupin či nepříznivými životními událostmi.
- Sociální bydlení by perspektivou aktérů ze sociální sféry mělo představovat nízkonákladové bydlení spojené se sociální prací. Jako důležité je vnímáno snížení prahu pro vstup do obecního bydlení (především kauce a bezdlužnost vůči městu).
- Prostupnost AD (posun klientů směrem k samostatnému bydlení) není podle respondentů příliš reálná a možnost vymanění se z tohoto prostředí je sporadická a komplikovaná. Bez funkčního systému sociálního bydlení lze očekávat spíše prohlubování problémů a počtu lidí v bytové nouzi a pro některé



z nich není příliš reálná perspektiva vymanění se z této situace a to ani v případě individuální snahy situaci řešit.

- Za hlavní bariéry pro získání/udržení si stabilního bydlení z pohledu cílové skupiny lidí v bytové nouzi jsou považovány:
 - jeho finanční nedostupnost představovaná jednak vysokými vstupními náklady (kauce, vybavení bytu) a komplementárně nízkou finančně ohodnoceným a/nebo nedostupným stabilním zaměstnáním.
 - Časté zadlužení uchazečů o bydlení, kterým dluh (a vyplývající exekuce) znemožňují našetřit větší hotovost.
 - S diskriminací hraničící praktiky pronajímatelů bytů (v případě vícečetných rodin, Romů, rodin s hendikepovanými dětmi atd.)
 - Problematické vztahy se sousedy – neschopnost začlenit se do lokální komunity.
 - Reálný nedostatek nabídek nízkoprahových pronájmů vhodné velikosti a cenové dostupnosti oproti předchozím letům.
- Výzkumná zpráva obsahuje v závěru také formulaci konkrétních doporučení pro zavedení sociálního bydlení v Jeseníku. Vzhledem k nízkým kapacitám sociálního bydlení doporučujeme ho zaměřit na užší skupinu, obyvatele ohrožené sociálním vyloučením, kteří nejobtížněji dosahují na standardní bydlení.

Příloha: Mapa existujících a plánovaných kapacit v rámci sociálního bydlení (Zdroj: vlastní zpracování)



Příloha: Typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení ETHOS (Zdroj: www.feantsa.org)

Tento materiál vznikl za finanční podpory ESF prostřednictvím OP Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/000605



ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR

1/2

Bezdomovství, sociální vyloučení spojené s absencí bydlení, je jedním z problémů, kterého se týká Strategie sociální ochrany a začleňování EU. Prevence bezdomovství a reintegrace osob bez domova jsou otázkami, které vyžadují dobré pochopení procesů a mechanismů, které vedou do situací absence nebo ztráty domova.

FEANTSA (Evropská federace národních sdružení pracujících s bezdomovci) vytvořila typologii bezdomovství a vyloučení z bydlení, nazvanou ETHOS.

Typologie ETHOS vychází z principu, že pojetí domova lze chápat ve třech oblastech, jejichž absence může vést k bezdomovství. Mít domov může být chápáno jako: mít přiměřené bydlení, které může osoba a její rodina vylučně

užívat (fyzická oblast); mít prostor pro vlastní soukromí s možností sociálních vztahů (sociální oblast); mít právní důvod k užívání (právní oblast). Z toho vyplývají čtyři formy vyloučení z bydlení: bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení, nevyhovující bydlení – všechny tyto situace ukazují na absenci bydlení. ETHOS tedy člení osoby bez domova podle jejich životní situace nebo situace jejich bydlení. Tyto konceptní kategorie se dále člení na 13 operačních (pracovních) kategorií, v rámci realizovaného národního projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR byl vytvořen soubor národních subkategorií. Typologie tak může být využita pro monitoring bezdomovství, pro vytváření politik a jejich rozvoj a vyhodnocování.

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
BEZ STŘECHY	1 Osoby přežívající venku	1.1 Veřejné prostory nebo venku (na ulici)	Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez možnosti ubytování	1.1.1 Osoby spící venku (např. ulice, pod mostem, nádraží, letiště, veřejné dopravní prostředky, kanály, jeskyně, odstavené vagny, stany, garáže, prádelny, sklepy a půdy domů, vraky aut)	b
	2 Osoby v noclehárně	2.1 Noclehárna	Osoby bez obvyklého bydliště, které využívají nízkoprahové noclehárny	2.1.1 Osoby v nízkoprahové noclehárně 2.1.2 Osoby sezónně užívající k přenocování prostory zařízení bez lůžek	b b
BEZ BYTU	3 Osoby v ubytovacích prostorech pro bezdomovce	3.1 Azylový dům pro bezdomovce	Osoby v azylových domech s krátkodobým ubytováním	3.1.1 Muži v azylovém domě 3.1.2 Ženy v azylovém domě 3.1.3 Matky s dětmi v azylovém domě 3.1.4 Otcové s dětmi v azylovém domě 3.1.5 Úplné rodiny v azylovém domě 3.1.6 Osoby v domě na půli cesty	b b b b b b
		3.2 Přechodná ubytovna	Osoby ve veřejných ubytovnách s krátkodobým ubytováním, které nemají vlastní bydlení	3.2.1 Osoby ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení) 3.2.2 Osoby v přísteřeš pro vystěhovávání z bytu	b b
		3.3 Přechodně podporované ubytování	Bezdomovci v přechodném bydlení se sociální podporou	3.3.1 Bydlení s podporou výsledně určené pro bezdomovce neexistuje	a
	4 Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	4.1 Pobytové zařízení pro ženy	Ženy ubytované krátkodobě v zařízení z důvodu ohrožení domácím násilím	4.1.1 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající na skryté adrese 4.1.2 Ženy ohrožené domácím násilím pobývající v azylovém domě	a a
		5 Osoby v ubytovacích prostory pro imigranty	5.1 Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)	Imigranti v přechodných ubytovnách z důvodu migrace	5.1.1 Žadatelé o azyl v azylových zařízeních
	5.2 Ubytovny pro migrující pracovníky		Osoby v ubytovnách pro migrující pracovníky	5.2.1 Migrující pracovníci – cizinci ve veřejné komerční ubytovně (nemají jinou možnost bydlení)	a
	6 Osoby před opuštěním instituce	6.1 Věznice a vazební věznice	Bez možnosti bydlení po propuštění	6.1.1 Osoby před opuštěním věznice	a
		6.2 Zdravotnická zařízení	Zůstává déle z důvodu absence bydlení	6.2.1 Osoby před opuštěním zdravotnického zařízení	a
		6.3 Zařízení pro děti	Bez možnosti bydlení	6.3.1 Osoby před opuštěním dětské instituce 6.3.2 Osoby před opuštěním péstounské péče	a a
	7 Uživatelé dlouhodobější podpory	7.1 Pobytové péče pro starší bezdomovce	Senioři a osoby invalidní dlouhodobě ubytované v azylovém domě	7.1.1 Muži a ženy v seniorském věku nebo invalidé dlouhodobě ubytované v azylovém domě	b
7.2 Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce		Dlouhodobě bydlení s podporou pro bývalé bezdomovce	7.2.1 Bydlení s podporou výsledně určené pro bezdomovce neexistuje	a	

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci

Konceptní kategorie	Operační kategorie	Životní situace	Generická (druhov) definice	Národní subkategorie	*
NEJISTÉ BYDLENÍ	8 Osoby žijící v nejistém bydlení	8.1 Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel <small>Obdělníkovy výstřezek</small>	8.1.1 Osoby přechodně bydlící u příbuzných nebo přátel (nemají jinou možnost bydlení) 8.1.2 Osoby v podnájmu (nemají jinou možnost bydlení)	a a
		8.2 Bydlení bez právního nároku	Bydlení bez právního nároku, nezákonné obsazení budovy	8.2.1 Osoby bydlící v bytě bez právního důvodu 8.2.2 Osoby v nezákonné obsazené budově	a b
		8.3 Nezákoně obsazené pozemku	Nezákoně obsazené pozemku	8.3.1 Osoby na nezákonné obsazeném pozemku (zahradkářské kolonie, zemnice)	b
	9 Osoby ohrožené vystěhováním	9.1 Výpověď z nájemního bytu	Výpověď z nájemního bytu	9.1.1 Osoby, které dostaly výpověď z nájemního bytu	a
		9.2 Ztráta vlastnictví bytu	Ztráta vlastnictví bytu	9.2.1 Osoby ohrožené vystěhováním z vlastního bytu	a
	10 Osoby ohrožené domácím násilím	10.1 Policiejně zaznamenané domácí násilí	Případy, kdy policie zasáhla k zajištění bezpečí obětí domácího násilí	10.1.1 Osoby ohrožené domácím násilím – policiejně zaznamenané případy – oběti	a
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11 Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	11.1 Mobilní obydlí	Mobilní obydlí, které není určené pro obvyklé bydlení	11.1.1 Osoby žijící v mobilním obydlí, např. maringotka, karavan, hausbót (nemají jinou možnost bydlení)	a
		11.2 Neobvyklá stavba	Nouzový přístřešek, bouda, chatrč, barák	11.2.1 Osoby žijící v budově, která není určena k bydlení, např. osoby žijící na pracovišti, v zahradních chatkách se souhlasem majitele	a
		11.3 Provizorní stavba	Provizorní stavba	11.3.1 Osoby žijící v provizorních stavbách nebo v budovách např. bez kolaudace	a
	12 Osoby žijící v nevhodném bydlení	12.1 Obydlené neobyvatelné byty	Bydlení v objektu označeném podle národní legislativy jako nevhodné k bydlení	12.1.1 Osoby žijící v nevhodném objektu – obydlí se stalo nezpůsobilým k obyvání (dříve mohlo být obyvatelné)	a
13 Osoby žijící v předlidském bytě	13.1 Nejvyšší národní norma definující předlidské byty	Definované jako překračující nejvyšší normu podle rozměru nebo počtu místností	13.1.1 Osoby žijící v předlidských bytech	a	

* Použité zkratky v posledním sloupci – Stupeň ohrožení: a – ohrožené osoby, b – bezdomovci